

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Кафедра підприємництва і права

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти магістр

на тему: «Практика ведення соціально відповідального бізнесу аграрного підприємства та шляхи її удосконалення»

Виконав: здобувач вищої освіти за
освітньо-професійною програмою
Підприємництво, спеціальності
076 Підприємництво та торгівля
другого (магістерського) рівня вищої
освіти

1 групи,

Гаркуша Антон Сергійович

Керівник: Дем'яненко Наталія
Василівна

Рецензент: Макаренко Наталія
Олексіївна

Полтава – 2025 року

АНОТАЦІЯ

Гаркуша Антон Сергійович

Тема кваліфікаційної роботи: «Практика ведення соціально відповідального бізнесу аграрного підприємства та шляхи її удосконалення»

Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою Підприємництво 076 Підприємництво та торгівля. Полтавський державний аграрний університет, Полтава, 2025.

Кваліфікаційну роботу присвячено дослідженню практики ведення соціально відповідального бізнесу аграрного підприємства та шляхи її удосконалення.

Об'єктом дослідження є організаційно-економічний процес розвитку практик соціально відповідального ведення бізнесу ТОВ Миргородського району Полтавської області.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні рекомендації щодо організаційно-економічних аспектів розвитку соціальної відповідальності ТОВ.

У кваліфікаційній роботі досліджено практику ведення соціально відповідального бізнесу аграрного підприємства. Встановлено, що протягом воєнного стану в ТОВ та в Україні в цілому соціальна відповідальність набула специфічних рис, що відрізняють її від інших країн, і трансформувалося у двох напрямках. Зовнішня соціальна відповідальність проявляється у підтримці Збройних Сил, допомозі внутрішньо-переміщеним особам та постраждалим від бойових дій і окупації. Внутрішня соціальна відповідальність пов'язана з репутацією компанії та стосується всіх співробітників: вона стала загальноприйнятною цінністю та політикою, спрямованою на підтримку персоналу і забезпечення умов для ефективної роботи під час війни. У 2024 р. ТОВ продовжувало активну реалізацію соціальних ініціатив у трьох ключових напрямках: підтримка працівників,

допомога громаді та екологічна відповідальність. На підтримку персоналу було спрямовано 180 тис. грн на підвищення кваліфікації 40 працівників у сфері безпеки праці та енергоефективності, а також запроваджено програму гнучкого графіка для батьків із дітьми. Для громади реалізовано проєкт із підтримки молодіжного підприємництва: надано гранти для 5 ініціатив на суму 250 тис. грн. Екологічні заходи включали впровадження сортування відходів та інші програми охорони довкілля на загальну суму 800 тис. грн. У 2024 р. витрати на інвестиції в безпеку специфічних заходів не передбачалися. Загальна сума соціальних інвестицій у 2024 р. становила 1,23 млн грн. Реалізовані заходи підтверджують стратегічну роль соціальної відповідальності.

Запровадження посади менеджера з корпоративної соціальної відповідальності (CSR) забезпечить системне та ефективне управління соціальними та екологічними програмами підприємства, сприяючи гармонійному поєднанню економічних, соціальних та екологічних цілей. У 2026-2030 рр. на соціальні ініціативи планується витратити 10150,0 тис. грн, а показник ROI CSR зросте з 178,4 % до 185,5 %, що свідчить про ефективність соціальних інвестицій. Впровадження біогазової установки вартістю 380 тис. євро забезпечить виробництво 253 тис. м³ біогазу щороку та прибуток 146,2 тис. євро, сприяючи енергонезалежності та зменшенню викидів CO₂. Створення корпоративного вебсайту з розділом «Соціальна та екологічна відповідальність» підвищить прозорість діяльності. У 2026 р. очікується зростання чистого доходу на 39,0 %, прибутку – на 41,3 %, а рентабельності – до 26,8 %.

Реалізація цих заходів зміцнить конкурентоспроможність підприємства, покращить його імідж та дозволить поєднати економічну ефективність із соціальною користю та екологічною сталістю, що є важливим чинником сучасного розвитку бізнесу.

Ключові слова: соціально відповідальний бізнес, аграрне підприємство, екологічні заходи, інвестиції, робочі місця.

ANNOTATION

Harkusha Anton Serhiiiovych

Thesis topic: «Practices of Socially Responsible Business in an Agricultural Enterprise and Ways to Improve Them»

Qualification Thesis (Manuscript Rights)

Qualification thesis submitted for the attainment of the second (master's) level of higher education in the educational program Entrepreneurship (Specialty 076 – Entrepreneurship and Trade).

Poltava State Agrarian University, Poltava, 2025.

The qualification thesis is devoted to the study of the practice of socially responsible business in an agricultural enterprise and the ways to improve it.

The object of the research is the organizational and economic process of developing socially responsible business practices of a Limited Liability Company located in the Myrhorod district of Poltava region.

The subject of the research includes theoretical and practical recommendations concerning the organizational and economic aspects of developing corporate social responsibility in the LLC.

The thesis examines the practice of socially responsible business in an agricultural enterprise. It was found that during martial law in Ukraine, CSR acquired unique features distinguishing it from other countries and developed in two directions. External CSR included support for the Armed Forces, assistance to internally displaced persons, and aid to those affected by hostilities and occupation. Internal CSR focused on company reputation and employee well-being, becoming a widely accepted value and policy aimed at supporting staff and ensuring effective work during the war. In 2024, the company actively implemented social initiatives in three key areas: employee support, community assistance, and environmental responsibility. Employee support included 180,000 UAH for training 40 staff in occupational safety and energy efficiency, as well as a flexible schedule program for parents. Community support involved grants totaling 250,000 UAH for five youth entrepreneurship initiatives. Environmental measures, including waste sorting and other programs, amounted to

800,000 UAH. No specific safety investment expenditures were planned in 2024. Total social investments for the year amounted to 1.23 million UAH. These initiatives confirm the strategic role of CSR in the enterprise.

The introduction of a CSR manager will ensure systematic management of the company's social and environmental programs. In 2026-2030, social initiative expenditures are expected to total UAH 10,150.0 thousand, with CSR ROI rising from 178.4 % to 185.5 %. A biogas plant costing EUR 380,000 will produce 253,000 m³ of biogas annually and generate EUR 146.2 thousand in profit, supporting energy independence and reducing CO₂ emissions. A corporate website on social and environmental responsibility will improve transparency. In 2026, net revenue is expected to grow by 39.0 %, profit by 41.3 %, and profitability to 26.8 %, enhancing the company's competitiveness and positive image.

Keywords: socially responsible business, agricultural enterprise, environmental initiatives, investments, jobs.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1. Гаркуша А. С., Поліщук О. Ю. Сучасні підходи до бізнес-планування інноваційних проєктів Матеріали науково-практичної конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти навчальних та виробничих практик. Випуск 18. Полтава: ПДАУ. 2025. 194 с. С. 109-111.

2. Дем'яненко Н. В., Гаркуша А. С. Соціально відповідальний бізнес в аграрному секторі та його зв'язок із цілями сталого розвитку. Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 23 вересня 2025 р. Полтава : ПДАУ, 2025. Том 1. 310 с. С. 190-192.

3. Дем'яненко Н. В., Павленко Я. В., Жайворон Д. С., Гаркуша А. С., Царенко Д. Д. Сучасні агроінновації в Україні: основи для бізнес-плану. Агросвіт. 2025. № 20. С. 152-157. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.20.152>.

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	12
1.1. Поняття та сутність соціальної відповідальності підприємств	12
1.2. Управління соціальною відповідальністю аграрних підприємств в умовах міжнародної трансформації бізнесу	18
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	28
2.1. Організаційно-економічна характеристика об'єкту дослідження	28
2.2. Аналіз соціальної відповідальності як складової розвитку бізнесу аграрного підприємства	34
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	41
3.1. Удосконалення організаційного забезпечення соціальної відповідальності підприємства	41
3.2. Ефективність удосконалення соціальної відповідальності аграрного підприємства	47
Висновки до розділу 3	53
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Актуальність теми. Воєнний стан в Україні докорінно змінив умови функціонування бізнесу. Через бойові дії значна кількість компаній була змушена перемістити свою діяльність у безпечніші регіони, тоді як інші залишилися працювати на місцях, пристосовуючись до нових реалій. Більшість підприємств виявилися неготовими до масштабних викликів війни, адже не мали планів дій на випадок надзвичайних ситуацій чи стратегій управління ризиками. У таких умовах корпоративна соціальна відповідальність стала важливим інструментом стабілізації та підтримки суспільства. Підприємства не лише продовжували роботу й дбали про працівників, а й активно допомагали місцевим громадам, Збройним силам, територіальній обороні та внутрішньо переміщеним особам. Така згуртованість бізнесу засвідчує його важливу роль у зміцненні економічного та соціального фронту країни й сприяє наближенню перемоги України.

Проблематика соціальної відповідальності бізнесу широко представлена в наукових дослідженнях. Її сутність і особливості вивчали багато вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема: Білан О., Длугопольський О., Коровицька О., Чижишин О., Кравцов С., Клімова А., Малік М., Мамчур В., Шпикуляк О., Мостепанюк А., Станкевич Ю., Дослідники Левківська Л., Левкович І. та Мазур-Вірбіцька Е. визначали умови реалізації соціальної відповідальності аграрними підприємствами. Попри значний внесок науковців у розвиток теоретичних і практичних засад соціальної відповідальності аграрних підприємств, питання ефективного управління цією діяльністю потребує подальшого вивчення.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету на 2022-2026 рр. за темою: «Якість і безпечність продукції у внутрішній і зовнішній торгівлі та торговельне підприємництво: сучасні вектори розвитку і перспективи» (Державний реєстраційний номер: 0121U110650 від 18.04.2022 р.).

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційного дослідження є теоретичне обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій щодо організаційно-економічного забезпечення розвитку соціальної відповідальності підприємства з урахуванням очікуваних результатів і можливих ризиків соціально орієнтованої діяльності. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких наукових завдань:

проаналізувати теоретичні основи соціальної відповідальності підприємств;

здійснити аналіз соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства;

запропонувати шляхи удосконалення соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження є організаційно-економічний процес розвитку практик соціально відповідального ведення бізнесу ТОВ Миргородського району Полтавської області.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні рекомендації щодо організаційно-економічних аспектів розвитку соціальної відповідальності ТОВ.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальноприйняті теоретичні методи наукового пізнання, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені удосконаленню соціальної відповідальності підприємств, а також фундаментальні положення економічної теорії. Для досягнення мети дослідження використано: системний аналіз і логічне узагальнення для вивчення політики соціальної відповідальності підприємств; графічний метод – для наочного відображення чинників, що стимулюють підприємства до підвищення рівня соціальної відповідальності.

Інформаційна база дослідження включає монографії, наукові збірники, вітчизняні та міжнародні періодичні видання, законодавчі й нормативно-правові акти, інтернет-ресурси, матеріали міжнародних організацій, статистичні дані, річні звіти та економічні огляди підприємств, а також аналітичні розрахунки, виконані автором спільно з фахівцями підприємства.

Елементи наукової новизни. Основні результати, які автор отримав під час виконання кваліфікаційної роботи, відзначаються науковою новизною і будуть представлені на захисті комісії, включаючи:

набуло подальшого розвитку:

пропозиції щодо створення в структурі аграрного підприємства спеціалізованої посади менеджера із корпоративної соціальної відповідальності, яка забезпечує системне планування, координацію та оцінку ефективності соціальних і екологічних програм при мінімальних фінансових витратах (480 тис. грн на рік) та підвищенні результативності CSR-заходів на 20,0-25,0 %.

Практична значущість полягає в тому, що основні положення та висновки роботи трансформовано у практичні рекомендації, спрямовані на підвищення рівня соціальної активності підприємств. Запропоновані рекомендації можуть бути використані під час розроблення та реалізації заходів із розвитку практик соціально відповідального ведення бізнесу на підприємствах аграрного сектору.

Апробація результатів роботи. Основні наукові положення кваліфікаційного дослідження доповідалися та одержали позитивну оцінку на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня: Науково-практичній конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти навчальних та виробничих практик (09-10 квітня 2025 р.) та III Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство» (м. Полтава 23 вересня 2025 р.).

Публікації. Основні положення й результати кваліфікаційної роботи опубліковано у виданнях (додаток А).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 56 сторінок, робота містить 19 таблиць, 3 рисунки та 8 додатків. Список використаних джерел складає 60 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Поняття та сутність соціальної відповідальності підприємств

Сучасна світова економіка перебуває під впливом численних викликів. Серед основних – зміна клімату та нестабільні погодні умови, виснаження природних ресурсів і зростання їх вартості, поява нових інфекційних захворювань, що потребують дотримання соціальної дистанції, а також масштабна цифровізація та перехід до П'ятої промислової революції (Індустрії 5.0). Крім того, трансформація глобальних ланцюгів постачання та інші чинники змушують бізнес постійно пристосовуватися до нових реалій. Водночас посилюються соціальні проблеми, зумовлені наслідками цих процесів.

В умовах сучасних викликів підвищується відповідальність бізнесу не лише за отримані результати, а й за наслідки своєї діяльності. Підприємства аграрного сектору, тісно пов'язані з використанням природних ресурсів, мають значний вплив на стан довкілля. Тому формування соціально відповідального аграрного бізнесу та запровадження ефективних інструментів його управління набувають особливої актуальності [38, с. 86].

Відповідно до Стандарту ISO 26000 «Настанова з соціальної відповідальності», соціальна відповідальність передбачає усвідомлення широкого кола інтересів і очікувань суспільства. Її основою є дотримання законодавчих норм і виконання юридично визначених зобов'язань. Водночас соціальна відповідальність включає розуміння і прийняття певних обов'язків перед іншими зацікавленими сторонами, які не мають обов'язкової юридичної сили, але є важливими з моральної та етичної точок зору [45].

Соціальна відповідальність (СВ) є складним і багатогранним явищем, яке може трактуватися по-різному залежно від контексту та наукового підходу. У таблиці 1.1 подано основні підходи до визначення цього поняття, що відображають різні аспекти його змісту та практичного застосування.

Таблиця 1.1

Визначення «соціальної відповідальності» за різними підходами

Підхід	Автор	Визначення
Як соціальна інвестиція	Білан О. С. [6]	«соціальна відповідальність розглядається як своєрідна соціальна інвестиція – ефективний інструмент управління, який сприяє підвищенню рівня капіталізації підприємства без потреби у значних капітальних вкладеннях...»
Як інституційний підхід	Шугопольський О. В. Коровицька О. А. [58]	«...соціальна відповідальність є одним із ключових інститутів цивілізованої ринкової економіки. Вона охоплює відповідальність компанії у взаєминах з діловими партнерами та споживачами, передбачає дотримання етичних принципів у ставленні до працівників, екологічну відповідальність, а також підтримку розвитку бізнесу, спрямованого на забезпечення сталого розвитку суспільства...»
Як зобов'язання / відповідальність	Чижин О. І. [57]	«...соціальна відповідальність – це зобов'язання підприємства дотримуватися моральних, етичних, економічних та екологічних норм, визначених державою та суспільством, недотримання яких тягне за собою відповідальність за вчинені порушення чи помилки...»
	Кравцов С. С., Клімова А. М. [40]	«...соціальна відповідальність – це усвідомлення і прийняття відповідальності особами, які ухвалюють бізнес-рішення, за наслідки своїх дій щодо усіх, на кого ці рішення справляють вплив. ...»
	Малік М. Й., Мамчур В. А., Шпикуляк О. Г. [44, с. 7]	«...з одного боку, соціальна відповідальність передбачає виконання підприємством соціальних зобов'язань, визначених законодавством, зокрема через добровільне фінансування соціальних проєктів. З іншого боку, вона полягає у перевищенні мінімальних вимог податкового, трудового, екологічного та інших законів, керуючись не лише юридичними нормами, а й моральними та етичними принципами...»
Як свідомий підхід до ведення бізнесу	Мостепанюк А. В. [46, с. 17]	«...у широкому розумінні соціальна відповідальність означає ведення комерційної діяльності з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін – працівників, споживачів, постачальників, партнерів та довкілля – і відповідно до вимог чинного законодавства. У вузькому сенсі це проявляється в участі бізнесу в проєктах, спрямованих на вирішення актуальних соціальних та екологічних проблем і підвищення рівня добробуту місцевих громад та суспільства загалом...»
Як стратегія розвитку	Станкевич Ю. Ю. [55, с. 172]	«...під соціальною відповідальністю розуміють стратегію розвитку компанії, яка передбачає інтеграцію економічних, соціальних та екологічних очікувань суспільства у її діяльність. ...»

Джерело: побудовано автором за даними науковців

Наведені в табл. 1.1 визначення, незалежно від конкретного підходу,

підкреслюють ключовий аспект соціальної відповідальності бізнесу – відповідальність за свою діяльність перед суспільством загалом. Це відповідає основним цілям сталого розвитку, зокрема забезпеченню балансу між задоволенням поточних потреб людства та захистом інтересів майбутніх поколінь, зокрема їх права на безпечне та здорове довкілля [38, с. 86].

Соціальне підприємництво виступає сучасним механізмом взаємодії бізнесу, держави та громади. Воно зосереджене на впровадженні соціальних інновацій у підприємницькій діяльності, при цьому значна частина отриманого прибутку спрямовується на вирішення соціальних проблем різних груп населення [46, с. 13].

Соціальна відповідальність передбачає обов'язок підприємця забезпечувати суспільну корисність своєї діяльності. Соціально відповідальний бізнес реалізується через отримання прибутку способом, що не завдає шкоди працівникам, навколишньому середовищу та місцевій громаді [48, с. 22]. Водночас кожна компанія формує власне розуміння соціальної відповідальності, що може охоплювати такі елементи, як благодійна діяльність, своєчасна сплата податків, створення робочих місць або піар-активності.

На макрорівні дослідники виділяють три основні економічні моделі держави – соціально-ринкову, ліберально-ринкову та командно-адміністративну – кожна з яких має свій підхід до впровадження принципів соціальної відповідальності. На мезорівні науковці виділяють концептуальні підходи, що пояснюють суть та доцільність соціальної відповідальності підприємств [51, с. 36].

На мікрорівні аналізуються моделі корпоративного управління компаній, які передбачають конкретні підходи до впровадження принципів соціальної відповідальності у бізнес-практику [51, с. 37].

Соціальна підтримка розглядається та досліджується на різних рівнях: макрорівні (міжнародні організації та об'єднання), мезорівні (національному – загальнодержавному та регіональному – муніципальному)

та локальному, або мікрорівні (підприємства) (рис. 1.1). Саме на рівні окремих підприємств формуються відносини, які в кінцевому підсумку визначають якість життя місцевої громади.

Рис. 1.1. Організації та структури, що регулюють соціально відповідальне ведення бізнесу

Джерело: [51, с. 38]

Існує кілька національних моделей соціальної відповідальності підприємств. Американська модель характеризується високою ініціативністю бізнес-спільноти, слабким державним регулюванням та другорядною роллю громадських організацій [54, с. 15]. Європейська модель соціальної відповідальності вирізняється високим рівнем державного регулювання

(додаток Б). У цій моделі бізнес не вирішує соціальні проблеми самостійно, а активно співпрацює з некомерційними організаціями, державними структурами та іншими громадськими інститутами. [32, с. 26]. Японська модель соціальної відповідальності формується під впливом культурних традицій країни, де соціальна активність пов'язана з колективною взаємодією всередині підприємств та взаємовідносинами між корпораціями [30, с. 82; 33, с. 52]. В Україні поки що не сформована чітка національна модель соціальної відповідальності. Традиційні підходи, такі як фокус на власності, капіталі та максимізації прибутку, не можуть служити основою для збалансованого соціально-економічного розвитку в умовах ринкової економіки [27, с. 64].

У європейських країнах соціальні підприємства зазвичай отримують дотації та значною мірою залежать від держави й донорів. Водночас у США ключовим показником успішності соціального підприємства є прибуток. В Україні ж переважає британська модель соціального підприємництва [20, с. 50]. Основні критерії соціальної відповідальності підприємств у різних країнах світу наведено в додатку В.

Соціальне підприємництво у Великій Британії виникло близько 1844 року разом із розвитком корпоративного руху. Наразі у цьому секторі працює близько 62 тис. осіб (3,3 % населення), а загальний оборот становить 27 млрд фунтів стерлінгів. Більшість соціальних підприємств є малими або середніми, налічують до 10 працівників та часто діють у депресивних районах або працюють із вразливими групами населення. Американська модель соціального підприємництва є більш ліберальною й описується як «капіталізм із соціально відповідальним обличчям», де роль держави значно менша, ніж у Європі [17, с. 14].

В Україні наразі не існує єдиного закону «Про соціальний бізнес». Регулювання діяльності соціального підприємництва у громадському секторі здійснюється через асоціації, які впроваджують соціальну спрямованість у діяльність підприємств.

Відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері

підтримки розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні до 2030 року, поняття «соціально відповідальний бізнес» охоплює відповідальну поведінку підприємств щодо впливу їхніх рішень і дій на суспільство та навколишнє середовище. Така діяльність сприяє сталому розвитку суспільства, зокрема підвищенню добробуту населення, враховує очікування підприємців і суспільства, відповідає законодавству та міжнародним нормам і інтегрована в загальну діяльність суб'єктів господарювання [14, с. 38].

Отже, розвиток соціально відповідального бізнесу є добровільною діяльністю, спрямованою на дотримання високих стандартів операційної та виробничої діяльності, соціальних стандартів, якості роботи з персоналом, мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище, формування довіри між бізнесом, суспільством і державою, а також на підвищення ефективності бізнесу та його прибутковості в довгостроковій перспективі [30, с. 82].

Західна концепція корпоративної соціальної відповідальності з'явилася в Україні під час ринкових реформ. На початковому етапі основна увага зосереджувалася на благодійних ініціативах олігархічних структур. Проте після 2000-х рр. поняття корпоративної соціальної відповідальності стало ширше застосовуватися. Ця концепція проникла й у українське сільське господарство завдяки інвесторам з інших секторів економіки у 2000-х рр. Вони здебільшого запроваджували чіткі моделі корпоративної соціальної відповідальності, адаптовані з їхніх основних секторів, без урахування специфіки функціонування аграрних підприємств та особливостей сільських територій [35, с. 164].

Глобальний договір є одним із ключових досягнень ООН і спрямований на вирішення проблем, пов'язаних із негативними наслідками глобалізації та неналежною поведінкою бізнесу. Міжнародна організація праці опікується питаннями охорони праці, техніки безпеки та створення сприятливих умов для працівників. Всесвітня рада, у свою чергу, розробляє

рекомендації для підтримки сталого розвитку та захисту навколишнього середовища [41, с. 14]. Європейське співтовариство активно підтримує проекти соціальної відповідальності бізнесу, а Європейська Комісія опублікувала Зелену книгу, яка популяризує європейський підхід до цієї теми. Питаннями стандартизації корпоративної соціальної відповідальності займається Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) [44, с. 8]. Міжнародна практика нормативно-правового регулювання корпоративного громадянства реалізується через так зване «м'яке право» у вигляді міжнародних конвенцій, декларацій, принципів та рекомендацій. В Україні функціонує Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності, який поширює досвід інших країн у цій сфері [34, с. 26].

Суб'єкти сільськогосподарської діяльності, разом з іншими учасниками сільського розвитку, вважаються ефективними менеджерами сільських територій і відіграють важливу роль у реалізації екологічних завдань. Важливою подією для інтеграції аграрної стратегії у ширший контекст сільського розвитку стала реформа САП ЄС 1999 року, яка передбачає два напрямки: ринкову політику («перший стовп») та розвиток сільських районів («другий стовп»). З 2007 року були створені два фонди: Європейський сільськогосподарський гарантійний фонд (EAGF), що фінансує ринкові заходи, та Європейський сільськогосподарський фонд сільського розвитку (EAFRD), що підтримує різноманітні програми розвитку сільських територій [46, с. 15]. Загалом соціальна орієнтація бізнесу в різних країнах визначається політичною ситуацією та пріоритетами лідерів держав.

1.2. Управління соціальною відповідальністю аграрних підприємств в умовах міжнародної трансформації бізнесу

У сучасних умовах глобалізації та трансформації бізнес-середовища аграрний сектор економіки стикається зі зростаючими викликами, зумовленими необхідністю адаптації до міжнародних стандартів ведення

бізнесу. Одним із ключових напрямів цієї адаптації є управління соціальною відповідальністю підприємств, що дозволяє не лише відповідати світовим тенденціям, а й підвищувати конкурентоспроможність та сприяти сталому розвитку [40].

Для аграрних підприємств, що безпосередньо впливають на навколишнє середовище та місцеві громади, соціальна відповідальність виступає стратегічним інструментом узгодження економічних, соціальних та екологічних інтересів. Сучасні умови міжнародної трансформації зумовлюють необхідність інтеграції принципів сталого розвитку, впровадження екологічних ініціатив та відповідальної взаємодії зі стейкхолдерами.

Вивчення підходів до управління соціальною відповідальністю в аграрному секторі в умовах міжнародних змін є актуальним і перспективним, оскільки воно сприяє формуванню стратегії довгострокового розвитку, мінімізації ризиків та підвищенню рівня довіри з боку суспільства та партнерів. Впровадження та розвиток соціальної відповідальності в аграрному секторі в умовах міжнародної трансформації бізнесу здійснюється на п'яти ключових рівнях [38, с. 87]:

перший рівень – нанорівень. Це початковий рівень соціальної відповідальності, де головним суб'єктом є окрема особа. Реалізація соціальної відповідальності на цьому етапі базується на морально-етичних принципах та ціннісних орієнтирах індивіда;

другий рівень – мікрорівень. На цьому рівні суб'єктами соціальної відповідальності виступають аграрні підприємства та організації, пов'язані з їхньою діяльністю. До таких організацій належать профспілки, громадські об'єднання, науково-дослідні та освітні установи;

третій рівень – мезорівень. Він охоплює реалізацію соціальної відповідальності на рівні територій та підприємницьких об'єднань. Впровадження соціальної відповідальності здійснюється з урахуванням регіональної специфіки, встановлених стандартів, вимог органів державної та

місцевої влади, а також можливостей підприємств. Одним із ключових стейкхолдерів агропідприємств є територіальна громада, на території якої вони функціонують. Громада виконує наглядові та контрольні функції щодо дотримання стандартів соціальної відповідальності та впливає на розробку стратегій підприємств. Таким чином, агропідприємства враховують інтереси громади як одного зі своїх основних партнерів і несуть перед нею відповідальність;

четвертий рівень – макрорівень. На цьому рівні соціальна відповідальність реалізується на рівні держави та громадянського суспільства. Держава визначає загальні стратегічні цілі, формує національну стратегію розвитку соціальної відповідальності, створює нормативно-правову базу та забезпечує відповідальність органів влади перед громадськістю за впровадження цієї стратегії. Крім того, держава аналізує результати на мікро-, мезо- та макрорівнях, контролює дотримання державних і міжнародних стандартів та популяризує принципи соціальної відповідальності на національному рівні. Громадянське суспільство бере участь у формуванні стратегії через громадські обговорення, внесення пропозицій та контроль за її виконанням і дотриманням норм та стандартів організаціями, підприємствами та органами влади;

п'ятий рівень – метарівень. Цей рівень охоплює міжнародну або транснаціональну реалізацію соціальної відповідальності. Він ґрунтується на міжнародних угодах, таких як Глобальний договір, Кіотський протокол чи Зелена угода, а також враховує Цілі сталого розвитку та міжнародні стандарти (SA 8000, ISO 9000, ISO 14001, ISO 26000). Глобальні ініціативи, зокрема у сфері сільського господарства та рибальства, визначають ключові стандарти. Міжнародні організації здійснюють контроль за їх дотриманням, а транснаціональні корпорації адаптують власні стратегії соціальної відповідальності відповідно до міжнародних вимог та національних особливостей країн своєї діяльності [38, с. 88].

Варто підкреслити, що впровадження соціальної відповідальності не

відбувається послідовно між рівнями, а ґрунтується на їх тісному взаємозв'язку та взаємозалежності. Соціальна відповідальність на метарівні враховує потреби суспільства в цілому, тоді як морально-етичні принципи та цінності окремих осіб формуються під впливом навколишнього середовища та національного контексту, включно з економічними, екологічними, кліматичними та соціальними чинниками [3, с. 88]. Табл. 1.2 містить критерії соціально відповідального ведення бізнесу для аграрного підприємства, включаючи основні напрями діяльності, ключові показники та потенційні ініціативи.

Таблиця 1.2

Критерії соціально відповідального ведення бізнесу

Напря́м	Критерії	Можливі ініціативи
1	2	3
Економічна відповідальність	Забезпечення стабільної та своєчасної оплати праці працівникам. Своєчасна і повна сплата податків відповідно до законодавства	Забезпечення конкурентоспроможної та справедливої заробітної плати працівникам. Інвестування у розвиток регіону, де функціонує підприємство.
Екологічна відповідальність	Раціональне та ефективне використання природних ресурсів. Зменшення викидів парникових газів та мінімізація негативного впливу на довкілля.	Впровадження енергозберігаючих технологій у виробничих процесах. Застосування практик органічного та сталого землеробства.
Соціальна відповідальність	Підтримка працівників та місцевої громади через соціальні ініціативи та програми розвитку. Забезпечення рівності, недискримінації та справедливих умов у трудових відносинах.	Надання працівникам медичного страхування та підтримки здоров'я. Фінансування соціальних проєктів і ініціатив у місцевій громаді.
Освітня відповідальність	Підвищення кваліфікації та професійного розвитку працівників. Проведення просвітницьких та освітніх заходів для місцевої громади.	Організація навчальних та підвищувальних програм для співробітників. Проведення освітніх заходів з підвищення екологічної грамотності серед працівників та громади.
Відповідальність у кризах	Надання гуманітарної допомоги у разі надзвичайних ситуацій. Забезпечення безпеки та охорони праці працівників.	Евакуація працівників із зон підвищеного ризику та забезпечення їхньої безпеки. Надання продовольчої допомоги місцевим громадам та Збройним силам України.
Етична відповідальність	Дотримання прав людини у всіх аспектах діяльності	Забезпечення відкритості та прозорості у звітуванні про

1	2	3
	підприємства. Забезпечення прозорості та відкритості у веденні бізнесу.	діяльність підприємства. Запровадження антикорупційних програм і заходів з протидії корупції.
Відповідальність перед клієнтами	Забезпечення високої якості продукції. Дотримання стандартів безпеки харчових продуктів.	Сертифікація продукції відповідно до міжнародних стандартів якості та безпеки. Забезпечення інформаційної прозорості діяльності підприємства
Інфраструктурна відповідальність	Сприяння розвитку регіонів через інвестиції та соціальні програми. Відновлення та ремонт пошкодженої інфраструктури.	Будівництво та відновлення інфраструктури, зокрема доріг, шкіл і лікарень. Співпраця з місцевими органами влади для розвитку регіону та реалізації спільних проєктів

Джерело: побудовано автором за даними [43, с. 125]

Таблиця охоплює всі ключові напрями соціальної відповідальності, що можуть бути застосовані в аграрному підприємстві, і сприяє систематичному підходу до впровадження соціальних ініціатив. За даними Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності», основними тенденціями корпоративної соціальної відповідальності у 2024 р. стали [53]:

корпоративна звітність зі сталого розвитку та процедури due diligence щодо дотримання прав людини в ланцюгах постачання стають обов'язковими для великих і публічних компаній. Очікується, що нові директиви Європейської комісії вплинуть і на українські підприємства, зокрема на постачальників, які співпрацюють із компаніями ЄС. Вони будуть зобов'язані впроваджувати політики щодо захисту прав людини, що призведе до посилення вимог до Звіту про управління, який уже готують великі компанії та фінансові установи України;

корпоративні бізнес-стратегії все частіше спрямовані на захист довкілля та досягнення кліматичної нейтральності. Формування таких стратегій значною мірою визначатимуть Європейський Зелений курс, зобов'язання, ухвалені на COP-26, а також зростаючий попит з боку молодих працівників і клієнтів в Україні;

фокус на сталому розвитку через ESG-стратегії відкриває нові можливості для залучення фінансування. ESG-фактори (екологічний, соціальний та управлінський аспекти) демонструють ефективне управління сталим розвитком компаній. У 2024 р. інвестиції в ESG-фонди досягли \$1 трлн, що в 35 разів більше порівняно з 2020 р. Такі фонди фінансують компанії з впровадженими ESG-стратегіями, і в Україні вже налічується до п'яти таких компаній. Очікується подальше зростання кількості ESG-ініціатив, зокрема завдяки впровадженню розробленого в Україні ESG Transparency Index.

Цілі сталого розвитку (ЦСР) ООН поступово інтегруються у діяльність компаній. У 2024 р. 61,8 % українських компаній враховували ЦСР у своїх стратегіях, проте ця частка зростатиме. Зокрема, включення ЦСР у всі стратегічні державні документи України сприятиме їх активному впровадженню у бізнес-середовищі [38, с. 87].

15 березня 2017 р. Україна підписала угоду з Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), приєднавшись до Декларації про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства, а також до Керівних рекомендацій для багатонаціональних компаній і процедурних рішень Ради ОЕСР. Цей крок мав на меті впровадження в Україні міжнародних стандартів у сфері інвестиційної діяльності та соціальної відповідальності бізнесу. У рамках цієї ініціативи при Міністерстві економічного розвитку було створено Національний контактний пункт [52].

18 жовтня 2024 р. Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію впровадження звітності зі сталого розвитку для підприємств. Документ визначає мету, завдання та ключові кроки для забезпечення складання та публікації українськими підприємствами звітів про сталий розвиток на основі єдиних методологічних підходів, прийнятих у країнах ЄС. Ця ініціатива набуває особливої значущості в контексті отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі [56].

Основними цілями Стратегії є:

запровадження в Україні практики складання та публікації підприємствами звітів зі сталого розвитку відповідно до Європейських стандартів звітності (ESRS);

організація аудиту такої звітності та створення механізмів контролю якості аудиторських послуг.

Реалізація Стратегії сприятиме:

гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері сталого розвитку;

впровадженню сучасних стандартів звітності (ESRS);

наданню об'єктивної інформації користувачам звітності про екологічні та соціальні аспекти діяльності підприємств;

забезпеченню рівних умов для українських підприємств на міжнародних ринках капіталу;

залученню більшої кількості інвестицій до підприємств, які дотримуються стандартів сталого розвитку [56].

Ця Стратегія є важливим кроком для підвищення прозорості та відповідальності українського бізнесу.

Один із підходів до визначення сутності та взаємозв'язку соціальної відповідальності з різними аспектами управління підприємством полягає в її поділі на дві основні категорії: внутрішню та зовнішню. До зовнішніх факторів, що визначаються державою та сприяють розвитку соціальної відповідальності, належать:

соціальна політика держави, яка встановлює мінімальний рівень доходів та умови для відновлення робочої сили;

судове законодавство, що регулює трудові відносини між працівниками та роботодавцями;

правові механізми, що забезпечують контроль та регулювання економічної діяльності підприємств [55, с. 172].

Внутрішню соціальну відповідальність можна розглядати через діяльність компаній, що включає:

повагу до працівників та етичне управління персоналом;

забезпечення безпеки праці та охорони здоров'я;

формування виробничої демократії;

підтримку стабільного рівня заробітної плати, що дозволяє не лише утримувати сім'ю, а й розвиватися особистісно та професійно;

надання додаткового медичного та соціального страхування працівників;

розвиток персоналу через навчання та програми підвищення кваліфікації;

підтримку у критичних ситуаціях, таких як серйозні захворювання, що потребують значних фінансових витрат і можуть призвести до тривалої втрати працездатності;

прозору звітність компанії, включно з обов'язковою соціальною звітністю [42, с. 30].

Фінансова звітність поступово перестає задовольняти інформаційні потреби зростаючої кількості користувачів, оскільки сучасні стейкхолдери потребують ширшої та більш різноманітної інформації, що виходить за межі фінансових даних. Саме тому нефінансова звітність стає ключовим джерелом інформації, яке безпосередньо демонструє соціально орієнтоване ведення бізнесу. Водночас єдиного підходу до визначення та характеристик нефінансової звітності наразі не існує [46, с. 14]. У світовій та вітчизняній практиці сформовано різні види нефінансової звітності (додаток Г).

Узагальнюючи, основними характеристиками таких звітів є інтеграція економічних, екологічних та соціальних показників діяльності підприємств [47, с. 199]. В Україні останніми роками спостерігається активізація оприлюднення нефінансової звітності, що зумовлено вимогами міжнародних ринків та прагненням відповідати міжнародним стандартам [51, с. 64]. Інформаційний зміст нефінансової звітності у світовій та вітчизняній практиці представлений у табл. 1.3.

Інформаційна наповненість соціальної звітності у світі та в Україні

Інформація, що розкривається у нефінансовій звітності закордонними підприємствами	Інформація, що розкривається у нефінансовій звітності підприємствами України
питання екології; напрями, пов'язані із потребами суспільства; бізнес-ризик; антикорупційна діяльність; взаємозв'язок із стейкхолдерами; прозоре ведення бізнесу; бізнес-етика	соціальна відповідальність перед персоналом; соціальна відповідальність як складова бізнес-стратегії підприємства; соціальна відповідальність перед споживачами; екологічний маркетинг

Джерело: [47, с. 200]

Нефінансова звітність у світі охоплює різні аспекти локальної соціальної відповідальності. В Україні, хоча цей напрям активно розвивається відповідно до певних стандартів [30, с. 82], підприємства недостатньо приділяють увагу взаємодії зі стейкхолдерами та антикорупційній діяльності, що залишається актуальною проблемою для національної економіки.

Дослідження серед представників українського бізнесу за підтримки ООН виявило основні тенденції у сприйнятті соціально відповідального ведення бізнесу в Україні. Найпоширенішими елементами є:

- впровадження програм покращення умов праці (65,5 % респондентів);
- розвиток персоналу (63,2 %);
- різноманітна благодійна допомога (56,0 %);
- етичне та відповідальне ставлення до споживачів у політиці компанії (49,5 %);
- участь у регіональних програмах розвитку (32,3 %);
- екологічні програми (29,8 %);
- політика дотримання прав акціонерів та інвесторів (20,8 %);
- відкритість інформації про діяльність підприємства (18,7 %) [26, с. 55].

Таким чином, залежно від регіону та масштабу бізнесу, програми соціальних заходів і взаємодії між великим бізнесом та місцевою владою суттєво різняться. В економічно слабших регіонах агрохолдинги зазвичай не ініціюють соціальні проєкти.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз теоретичних основ соціальної відповідальності підприємств дозволяє сформулювати такі висновки:

1. Соціально відповідальне підприємство – це організація, яка добровільно інтегрує принципи соціальної відповідальності у свою діяльність та взаємодію із зацікавленими сторонами (співробітниками, клієнтами, партнерами, місцевими громадами, екологічними організаціями тощо). Таке підприємство прагне гармонійно поєднувати досягнення економічних цілей із забезпеченням екологічної стійкості, дотриманням соціальних стандартів та етичної поведінки.

2. Соціально відповідальні підприємства розглядають свою діяльність не лише як інструмент отримання прибутку, а й як важливий чинник сталого розвитку суспільства та природи. Діяльність соціально відповідального підприємства спрямована на створення позитивного впливу у таких напрямках:

соціальна відповідальність перед співробітниками: забезпечення гідних умов праці; рівність можливостей; підтримка професійного розвитку; додаткові соціальні гарантії (страхування, допомога у критичних ситуаціях);

екологічна відповідальність: раціональне використання природних ресурсів; зниження шкідливого впливу на довкілля; розробка та впровадження екологічних програм;

етична відповідальність: прозорість у веденні бізнесу; дотримання законодавства та міжнародних стандартів; чесність і відкритість у відносинах зі споживачами, партнерами та акціонерами;

громадська активність: участь у розвитку місцевих громад; благодійна діяльність; підтримка культурних, освітніх та соціальних ініціатив.

3. Стратегія впровадження звітності зі сталого розвитку в Україні: 18 жовтня 2024 р. Кабінет Міністрів України затвердив Стратегію, основними цілями якої є: запровадження практики складання та публікації підприємствами звітів зі сталого розвитку відповідно до Європейських стандартів звітності (ESRS); організація аудиту такої звітності та створення механізмів контролю якості аудиторських послуг.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика об'єкту дослідження

Соціальна відповідальність – це важлива складова діяльності сучасних агропідприємств, які орієнтовані на підтримку соціального добробуту та сталий розвиток. ТОВ є дочірнім підприємством Групи «Приват». Воно розташоване в Миргородському районі, під час роботи керівники активно запроваджують принципи соціальної відповідальності бізнесу. Це підприємство не тільки націлене на досягнення економічних результатів, але при цьому відповідає за розвиток місцевої громади, підтримку соціальних ініціатив та збереження навколишнього середовища. Під час роботи ТОВ реалізує численні ініціативи та соціальні програми, спрямовані на підвищення якості життя регіону і підтримку соціальних проєктів, які впливають позитивно на розвиток місцевого бізнесу і громади (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Складові соціального розвитку корпорації у регіоні присутності, 2024 р.

Показник	Група «Приват»
Напрямки бізнесу	Фінанси, нафтова, гірничо-збагачувальна та харчова промисловості, металургія, промислова хімія, телекомунікації, медіа, сільськогосподарське виробництво і переробка
Особливості управління корпоративною соціальною відповідальністю	Частково реалізується стратегія соціального розвитку. Діє Кодекс корпоративної етики
Складові соціального розвитку	Розвиток регіонів присутності, співпраця із місцевими громадами, безпека й здоров'я працівників, гідні умови праці

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Агрохолдинг намагаються сприяти розвитку сільських територій, активно залучаються до підтримки сільських громад та є соціально відповідальним. Однак, підтримка сільських громад із боку даних

підприємств є благодійною і може інколи фрагментарною, інколи систематичною.

Аграрні підприємства, що входять до складу агрохолдингу, керуючись концепцією розвитку агрохолдингу, самостійно обирають напрям своєї діяльності. Досліджуване ТОВ має середній рівень спеціалізації – коефіцієнт складає 0,297, а головними напрямками є вирощування кукурудзи на зерно. Організаційна і управлінська структура наведені у додатках Д, Е.

Головний вид діяльності ТОВ: 01.11 – вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур. ТОВ також надає допоміжні послуги у рослинництві, післяурожайні послуги і здійснює оптову торгівлю зерном та насінням. У 2023 о. підприємство відмовилося займатися вирощуванням продукції тваринництва.

Головними ресурсами товариства є земля, праця і капітал. Детально склад земельних угідь ТОВ наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Склад земельних угідь ТОВ, 2020-2024 рр.

Показники	Роки					2024 р. до 2020 р., %
	2020	2021	2022	2023	2024	
Загальна земельна площа, га	4299,0	4299,3	4299,0	4299,0	4299,0	100,0
у т. ч. сільськогосподарських угідь, га	4249,0	4249,3	4249,0	4249,0	4249,0	100,0
з них – рілля, га	4162,9	4165,4	4165,4	4165,4	4165,4	100,1

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Аналіз складу земельних угідь ТОВ показав: загальна земельна площа товариства залишалась стабільною в 2020 по 2024 рр. і становила 4299 га. Площа сільськогосподарських угідь складала 4249 га. Вона не змінилася за рахунок того, що площа ріллі збільшилася у 2024 р. до 4165,4 га, що на 2,5 га або на 0,1 % більше ніж у 2020 р., а площа сінокосів зменшилася. Отже, ТОВ намагається зберігати існуючі земельні угіддя без великих змін в їх розподілі. Це є ознакою ефективного управління земельними ресурсами, що зазначено в стратегії розвитку агрохолдингу.

Праця – це ключовий виробничий ресурсом для кожного підприємства. Товариство здійснює діяльність завдяки працівникам, що мають належний рівень фізичної підготовки, професійні знання і практичні навички, що необхідні для ефективного управління й виконання виробничих завдань. Отже, важливим напрямом аналізу діяльності підприємства є вивчення середньооблікової кількості працівників, зайнятих в аграрному виробництві ТОВ (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка середньооблікової чисельності працівників ТОВ, 2020-2024 рр.

Показники	Роки					2024 р. до 2020 р., %
	2020	2021	2022	2023	2024	
Середньооблікова чисельність працівників, зайнятих у сільському господарстві, осіб	149	129	106	69	68	45,6
у т. ч. у рослинництві	49	49	49	69	68	138,8
тваринництві	100	80	57	0	0	x

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Аналіз показників свідчить про загальну тенденцію скорочення чисельності працівників, зайнятих у сільському господарстві. Якщо у 2020 р. в товаристві працювало 149 осіб, то у 2024 р. – лише 68, що становить 45,6 % від рівня 2020 р. Це є наслідком автоматизації виробництва, оптимізації штатної структури та відмовою від виробництва продукції тваринництва. Разом із тим, спостерігається зміна структури зайнятості: у рослинництві чисельність працівників зросла на 38,8 % (з 49 до 68 осіб), що свідчить про концентрацію діяльності підприємства на даному напрямку; у тваринництві відбулося повне скорочення персоналу (з 100 до 0 осіб), що пов'язано з замороженням тваринницького виробництва. Отже, ТОВ здійснило структурну перебудову виробничої діяльності, зосередившись на рослинництві як основному виді діяльності, що може бути стратегічним кроком для підвищення ефективності та зменшення витрат.

Основні засоби – це матеріальні активи довгострокового використання,

які забезпечують функціонування виробничого процесу, зберігаючи при цьому свою фізичну форму. Вони багаторазово беруть участь у виробництві, поступово зношуються та переносять частину своєї вартості на собівартість готової продукції через механізм амортизації. Ці активи належать підприємству і є необхідною умовою для здійснення його господарської діяльності. Структура, склад і рівень забезпеченості основними засобами суттєво впливають на продуктивність праці, технологічний рівень виробництва та ефективність аграрної діяльності загалом.

Детальніше розглянемо стан і динаміку використання основних засобів ТОВ у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Наявність і аналіз використання основних засобів ТОВ, 2020-2024 рр.

Показники	Роки					2024 р. до 2020 р., %
	2020	2021	2022	2023	2024	
Вартість основних засобів, всього, тис. грн	54079	55959	56269,5	67478,5	60712,0	112,3
в т. ч. основні виробничі засоби	47048,7	48684,3	46141,0	61405,4	55247,9	117,4
невиробничі засоби	7030,3	7274,7	10128,5	6073,1	5464,1	77,7
Фондооснащеність, тис. грн	1519,4	1457,2	1613,7	1510,7	1428,9	94,0
Фондоозброєність, тис. грн	362,9	377,4	435,3	889,9	812,5	в 2,2 р. б.
Фондовіддача, грн	1,81	2,01	1,55	1,59	1,77	97,9
Фондомісткість, грн	0,55	0,50	0,64	0,63	0,57	102,2

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Аналіз показників використання основних засобів свідчить, що у 2020-2024 рр. ТОВ демонструвало загальне зростання вартості основних засобів на 12,3 %, що вказує на певне оновлення і розширення матеріально-технічної бази підприємства. Особливо помітне збільшення основних виробничих засобів – на 8199,2 грн або на 17,4%, що є позитивною тенденцією, адже це свідчить про інвестиції у виробничі потужності, модернізацію техніки та обладнання. Натомість невикористані засоби зменшилися на 22,3 %, що може бути результатом оптимізації витрат або продажу об'єктів, не задіяних у виробництві.

Показники ефективності використання засобів характеризуються суперечливими тенденціями: фондооснащеність знизилася на 90,6 тис. грн або на 6 %, що свідчить про скорочення виробничого потенціалу на одного працівника; фондоозброєність зросла на 449,5 тис. грн або в 2,2 рази більше, що свідчить про підвищення рівня технічної оснащеності праці; фондovіддача зменшилася на 0,04 грн або до 97,9 % від рівня 2020 р., що вказує на незначне зниження ефективності використання основних засобів у створенні продукції; фондомісткість зросла на 0,02 грн або на 2,2 %, що підтверджує збільшення вартості засобів, необхідних для виробництва одиниці продукції.

Отже, можна зробити висновок, що ТОВ упродовж 2020-2024 рр. активно оновлювало виробничі основні засоби, підвищуючи технічну базу, проте резерви ефективного їх використання залишаються. Підприємству доцільно посилити контроль за завантаженістю техніки, оптимізувати структуру основних фондів і впроваджувати інноваційні технології для підвищення фондovіддачі.

Ефективність діяльності підприємства є одним із ключових показників його конкурентоспроможності та стабільності розвитку. Вона відображає ступінь використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів у процесі виробництва та реалізації продукції, а також здатність підприємства забезпечувати прибутковість своєї діяльності.

Для оцінювання ефективності господарювання сільськогосподарських підприємств використовують систему показників, серед яких основними є: чистий дохід від реалізації продукції, чистий прибуток, рівень рентабельності, а також відносні показники ефективності – на 100 га сільськогосподарських угідь, на 1000 грн основних виробничих засобів і на одного середньооблікового працівника (табл. 2.5). Аналіз динаміки ефективності діяльності ТОВ за 2020-2024 рр. свідчить про неоднорідні зміни основних показників. Чистий дохід від реалізації у 2024 р. зменшився на 6,7 % порівняно з 2020 р., що свідчить про певне зниження обсягів реалізації продукції.

Динаміка ефективності діяльності ТОВ, 2020-2024 рр.

Показники	Роки					2024 р. до 2020 р., %
	2020	2021	2022	2023	2024	
Чистий дохід від реалізації продукції – всього, тис. грн	99914,0	115367,0	84371,0	112199,0	93188,0	93,3
на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	2351,5	2715,0	1985,7	2640,6	2194,2	93,3
на 1000 грн основних виробничих засобів, грн	2123,6	2369,7	1733,02	2027,73	1686,72	79,4
на 1 середньооблікового працівника, тис. грн	670,6	894,3	796,0	1626,1	1370,4	204,4
Чистий прибуток – всього, тис. грн	5896,0	5876,0	108,0	5400,0	9546,0	161,9
на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	138,8	138,3	2,5	127,1	224,8	162,0
на 1000 грн основних виробничих засобів, грн	125,3	120,7	2,22	97,59	172,78	137,9
на 1 середньооблікового працівника, тис. грн	39,6	45,6	1,0	78,3	140,4	в 3,6 р. б.
Рівень рентабельності виробництва, %	6,3	16,8	4,5	19,4	23,9	х

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Водночас прибутковість підприємства суттєво зросла: чистий прибуток збільшився у 1,6 рази і становив 93188 тис. грн, а показник на одного працівника – у 3,6 рази і складав 1370,4 тис. грн. Рівень рентабельності виробництва підвищився з 6,3 % у 2020 р. до 23,9 % у 2024 р., що на 17,6 % більше і вказує на покращення фінансових результатів і ефективніше використання ресурсів. Зростання показників прибутковості на одного працівника та на 100 га сільськогосподарських угідь свідчить про підвищення продуктивності праці та ефективності використання земельних ресурсів. Отже, попри незначне скорочення обсягів реалізації, підприємство змогло суттєво покращити фінансові результати діяльності, що свідчить про підвищення загальної ефективності його функціонування у 2024 р. порівняно з базовим 2020 р.

Таким чином, ТОВ за рахунок отриманої виручки змогло повністю покрити витрати на виробництво. Підприємство створене з метою задоволення економічних інтересів своїх засновників, проте результати його діяльності оцінюються не лише за показниками фінансових результатів (прибутку), а й за напрямками їх розподілу. У процесі виконання цих завдань проявляються соціальні результати роботи підприємства, що формують його соціальну ефективність.

Модель соціальної відповідальності ТОВ має багаторівневу структуру:

перший рівень – підприємство легально та в повному обсязі сплачує податки, що надходять до бюджету та спрямовуються на фінансування соціальних програм;

другий рівень – забезпечення виплати заробітної плати працівникам;

третій рівень – розвиток соціально відповідальної діяльності, що здійснюється на добровільних засадах.

Отже, можна зробити висновок, що у 2020-2024 рр. ТОВ функціонувало ефективно, а ключовими факторами підвищення його конкурентоспроможності стали впровадження інноваційних підходів та орієнтація на соціально відповідальний розвиток. Водночас причиною обмеженої соціальної активності підприємства є не нестача фінансових ресурсів, а відсутність достатніх стимулів у власників для більш активного прояву соціальної відповідальності.

2.2. Аналіз соціальної відповідальності як складової розвитку бізнесу аграрного підприємства

Управління соціальною політикою підприємства здійснюється директором та основними фахівцями ТОВ.

Соціальна відповідальність підприємства включає широкий спектр ініціатив, спрямованих на підтримку співробітників, допомогу місцевим

громадам, охорону навколишнього середовища та забезпечення безпеки. В умовах постійних змін у соціально-економічному середовищі підприємства, особливо в часи криз, стає важливою не тільки фінансова стабільність, але й участь у вирішенні соціальних проблем, підтримка працівників та інвестиції в екологічну безпеку. Зокрема, ТОВ впродовж 2020-2024 рр. активно реалізує різноманітні соціальні ініціативи, що позитивно впливають як на його працівників, так і на громаду, в якій воно функціонує.

Упродовж 2020-2024 рр. підприємство системно реалізовувало політику соціальної відповідальності, спрямовану на підтримку працівників, допомогу громадам, збереження довкілля та підвищення безпеки діяльності:

1. Підтримка працівників: підприємство послідовно інвестувало в розвиток персоналу, соціальний захист і добробут співробітників. Зокрема, в умовах пандемії забезпечено засобами індивідуального захисту та збережено робочі місця. У роки воєнного стану здійснювалися виплати премій, компенсації переселенцям, організовано психологічну підтримку, а також підвищення кваліфікації у сфері безпеки праці.

2. Допомога громаді: компанія брала активну участь у соціально значущих ініціативах, зокрема у підтримці медичних закладів, забезпеченні гуманітарною допомогою під час війни, відновленні інфраструктури та розвитку молодіжного підприємництва. Загальна спрямованість цих дій демонструє сталу орієнтацію на партнерство з місцевими громадами.

3. Екологічна відповідальність. щорічно реалізовувалися заходи з охорони довкілля: від закупівлі екофільтрів і посадки лісосмуг до модернізації техніки та встановлення сонячних панелей. У 2023-2024 рр. зроблено вагомі інвестиції у скорочення викидів CO₂ та підвищення енергоефективності.

4. Інвестиції в безпеку. Компанія приділяла увагу як громадській, так і виробничій безпеці: фінансувала підрозділи територіальної оборони, ремонтувала укриття шкіл, модернізувала системи відеоспостереження.

У табл. 2.6 відображені заходи соціальної відповідальності ТОВ під час пандемії COVID-19 та воєнного стану (2020-2024 рр.).

Таблиця 2.6

Ініціативи соціальної відповідальності ТОВ, 2020-2024 рр.

Рік	Підтримка співробітників	Допомога громаді	Екологічна відповідальність	Інвестиції в безпеку
2020	Забезпечення працівників засобами індивідуального захисту (маски, дезінфектори) – 180,0 тис. грн; збережено всі робочі місця	Передано лікарням громади апарати штучної вентиляції легень – 300,0 тис. грн	Придбано екофільтри для техніки – 50,0 тис. грн	Специфічних витрат не було
2021	Виплачено премії за роботу в складних умовах – 230,0 тис. грн; організовано дистанційну роботу для 3 працівників – 120,0 тис. грн	Надано продовольчу допомогу громадам – 250,0 тис. грн	Посаджено 5 га лісосмуг для захисту ґрунтів – 200,0 тис. грн	Специфічних витрат не було
2022	Компенсовано витрати на оренду житла для внутрішньо переміщених осіб – 200,0 тис. грн	Передано 10 т зерна ЗСУ та громадам – 200,0 тис. грн; організовано гуманітарний центр (2,5 тис. продуктових наборів) – 150,0 тис. грн	Встановлено системи збереження води – 105,0 тис. грн	Фінансування підрозділів територіальної оборони – 500,0 тис. грн
2023	Організовано психологічну підтримку – 150,0 тис. грн; додаткові виплати переселенцям – 200,0 тис. грн; допомога працівникам, які втратили членів сім'ї (5 осіб по 50 тис. грн) – 250,0 тис. грн	Відновлено пошкоджену інфраструктуру громади – 200,0 тис. грн	Проведено модернізацію техніки для зменшення викидів CO ₂ на 20 % – 1,2 млн грн	Виділено кошти на ремонт укриття школи – 300,0 тис. грн
2024	Підвищено кваліфікацію 40 працівників у сфері безпеки праці та енергоефективності – 180,0 тис. грн; запроваджено програму гнучкого графіка для батьків з дітьми	Реалізовано проєкт із підтримки молодіжного підприємництва: гранти для 5 ініціатив – 250,0 тис. грн	Установлено сонячні панелі на адміністративній будівлі – 800,0 тис. грн; впроваджено сортування відходів	Специфічних витрат не було

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Отже, протягом 2020-2024 рр. ТОВ утвердило себе як соціально відповідальне підприємство, яке не лише забезпечує стабільну роботу колективу, а й робить вагомий внесок у розвиток громади, охорону довкілля та підтримку безпечних умов життя. Для поглибленого аналізу соціальної відповідальності розглянемо динаміку обсягів витрат ТОВ за основними напрямками протягом 2020-2024 рр. (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка витрат ТОВ на соціальні ініціативи у 2020-2024 рр., тис. грн

Рік	Підтримка працівників	Допомога громаді	Екологічна відповідальність	Інвестиції в безпеку	Всього
2020	180,0	300,0	50,0	0,0	530,0
2021	350,0	250,0	200,0	0,0	800,0
2022	200,0	350,0	105,0	500,0	1155,0
2023	600,0	200,0	1200,0	300,0	2300,0
2024	180,0	250,0	800,0	0,0	1230,0

Джерело: узагальнено автором за даними спеціалістів підприємства

Згідно даних табл. 2.7, загальні соціальні інвестиції ТОВ зросли майже в 2,3 рази за 2020-2024 рр. Найбільше зростання спостерігалось у 2023 р., коли витрати досягли 2,3 млн грн. Це пов'язано з активною підтримкою персоналу під час воєнних дій, фінансуванням громадських ініціатив і значними екологічними інвестиціями. В цілому, соціальні витрати підприємства мають нестабільну, але загалом зростаючу тенденцію, що пов'язано з впливом зовнішніх факторів – пандемії COVID-19 та війни. Незважаючи на економічні труднощі, підприємство не скорочувало соціальні програми, а навпаки – розширювало їх обсяг та напрями.

Для детальнішого розуміння розподілу ресурсів розглянемо структуру соціальних витрат ТОВ у 2024 р. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Структура соціальних витрат ТОВ, 2024 р.

Напрямок соціальної діяльності	Сума, тис. грн	Частка у загальних витратах, %
Підтримка працівників	180,0	14,6
Допомога громаді	250,0	20,3
Екологічна відповідальність	800,0	65,1
Разом	1230,0	100,0

Джерело: розраховано автором за даними спеціалістів підприємства

Як свідчать дані табл. 2.8, найбільша частка соціальних інвестицій припадає на екологічну відповідальність (65,1 %). Основні витрати у цьому напрямі пов'язані з упровадженням енергоефективних технологій та встановленням сонячних панелей. Це не лише сприяє охороні навколишнього середовища, але й дозволяє підприємству знизити операційні витрати на енергію.

Витрати на допомогу громаді становлять 20,3 %, що демонструє стабільну орієнтацію підприємства на підтримку соціального середовища, в якому воно функціонує. Підтримка працівників (14,6 %) охоплює заходи з підвищення кваліфікації, охорони праці, психологічної допомоги та програм гнучкої зайнятості.

Для комплексної оцінки соціальної діяльності підприємства доцільно враховувати не лише обсяги витрат, а й кількісні показники соціальної активності (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

**Динаміка основних показників соціальної ефективності ТОВ,
2020-2024 рр.**

Показник	Роки					2024 р. до 2020 р, %
	2020	2021	2022	2023	2024	
Кількість працівників, охоплених соціальними програмами, осіб	55	60	68	72	75	136,4
Кількість реалізованих соціальних ініціатив	3	4	6	8	7	в 2,3 р. б.
Економічний ефект від соціальних програм ¹ , тис. грн	250,0	400,0	800,0	3200,0	2000,0	в 8,0 р. б.
Загальні витрати на соціальні програми, тис. грн	530,0	800,0	1155,0	2300,0	1230,0	в 2,3 р. б.

Примітка: під економічним ефектом мається на увазі підвищення продуктивності праці, зменшення плинності кадрів, оптимізація витрат на енергоносії тощо.

Джерело: розраховано автором за даними спеціалістів підприємства

Коефіцієнт соціальної віддачі (ROI CSR) дає можливість оцінити економічну ефективність соціальних інвестицій підприємства. У 2024 р. показник ROI становив 139,1 %. Тобто кожна гривня, інвестована у соціальні програми, забезпечила 1,39 грн додаткового ефекту. Це свідчить про

економічну доцільність системного впровадження принципів соціальної відповідальності.

Соціальна політика підприємства має безпосередній вплив на його конкурентоспроможність. Практика показує, що посилення соціальної відповідальності сприяє:

формуванню позитивного іміджу підприємства серед громади, партнерів і споживачів;

зниженню соціальної напруги та підвищенню довіри до бізнесу;

залученню кваліфікованих кадрів і зменшенню плинності персоналу;

підвищенню продуктивності праці завдяки поліпшенню умов роботи;

зміцненню позицій на ринку завдяки репутації стабільного та відповідального виробника.

Узагальнений вплив соціальної відповідальності на ключові результати діяльності підприємства представлено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Вплив соціальної відповідальності на результати діяльності ТОВ, 2024 р.

Напрямок впливу	Соціальний ефект	Економічний ефект
Підтримка працівників	Зростання мотивації, підвищення лояльності персоналу	Зниження плинності кадрів, зростання продуктивності
Допомога громаді	Позитивний імідж підприємства, довіра громади	Розширення партнерських зв'язків, підтримка місцевого ринку
Екологічна відповідальність	Поліпшення екологічних умов у регіоні	Зниження витрат на енергоресурси, оптимізація виробництва
Інвестиції в безпеку	Зменшення ризиків, створення безпечного середовища	Стабільність роботи, зменшення витрат на ліквідацію наслідків НС

Джерело: узагальнено автором за даними спеціалістів підприємства

Виходячи з даних табл. 2.10, можна зробити висновок, що реалізація принципів соціальної відповідальності має комплексний позитивний вплив на діяльність ТОВ.

Отже, соціальна відповідальність виступає для ТОВ не лише етичним зобов'язанням, а й стратегічним чинником підвищення його економічної ефективності, конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз соціальної відповідальності ТОВ дозволив сформулювати наступні висновки:

1. Аналіз діяльності ТОВ показав стабільний розвиток підприємства та послідовне впровадження принципів соціальної відповідальності. За 2020-2024 рр. площа земельних угідь залишилася незмінною – 4299 га, з них ріллі – 4165,4 га. Чисельність працівників скоротилася з 149 до 68 осіб (на 54,4 %), однак у рослинництві вона зросла на 38,8 %, що свідчить про концентрацію виробництва. Вартість основних засобів підвищилася на 12,3 %, у тому числі виробничих – на 17,4 %.

2. Чистий дохід зменшився на 6,7 % (до 93,2 млн грн), проте чистий прибуток зріс у 1,6 рази – до 9,5 млн грн, а рентабельність зросла з 6,3 % до 23,9 %. Прибуток на одного працівника збільшився у 3,6 рази – до 140,4 тис. грн, що свідчить про зростання продуктивності праці.

3. У 2024 р. ТОВ продовжувало активну реалізацію соціальних ініціатив у трьох ключових напрямках: підтримка працівників, допомога громаді та екологічна відповідальність. На підтримку персоналу було спрямовано 180 тис. грн на підвищення кваліфікації 40 працівників у сфері безпеки праці та енергоефективності, а також запроваджено програму гнучкого графіка для батьків із дітьми. Для громади реалізовано проєкт із підтримки молодіжного підприємництва: надано гранти для 5 ініціатив на суму 250 тис. грн. Екологічні заходи включали впровадження сортування відходів та інші програми охорони довкілля на загальну суму 800 тис. грн. У 2024 році витрати на інвестиції в безпеку специфічних заходів не передбачалися. Загальна сума соціальних інвестицій у 2024 р. становила 1,23 млн грн, що демонструє послідовну орієнтацію підприємства на поєднання економічної ефективності з підтримкою працівників, розвитком громади та збереженням довкілля. Реалізовані заходи підтверджують стратегічну роль соціальної відповідальності.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Удосконалення організаційного забезпечення соціальної відповідальності підприємства

Корпоративна соціальна відповідальність (CSR) стає стратегічним фактором розвитку сучасного агропідприємства (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Цілі сталого розвитку та показники досягнення ТОВ, 2026 р.

Напрямок	Ціль на 2026 р.	Показник досягнення	Відповідна ціль сталого розвитку	Примітка
Екологія	Зменшення викидів CO ₂ на 1,0 %	Вимірювання викидів на полі	13. Боротьба зі зміною клімату	Енергоефективність, модернізація техніки
Енерго-ефективність	Виробництво 60,0 % енергії з біогазу	Відстеження генерації електроенергії	7. Доступна та чиста енергія	Біогазова установка
Соціальна відповідальність	Охоплення CSR-програмами 90,0% персоналу	Звітність участі	8. Гідна праця та економічне зростання	Премії, навчання, психологічна допомога
Громада	Надання енергопостачання для місцевих потреб	Кількість підключених домогосподарств	11. Сталі міста та громади	Підключення домогосподарств, гранти, соціальні проекти
Прозорість	Публікація щорічного звіту на сайті	Опублікований звіт	16. Мир, справедливість та ефективні інституції	Підготовка та публікація звіту
Інновації	Впровадження ІКТ-платформи для комунікації з громадою	Запуск вебсайту	9. Індустрія, інновації та інфраструктура	Розробка сайту, техпідтримка, 3D-екскурсія
Грантова діяльність	Співпраця з університетами; участь у програмі USAID	Підписані угоди, спільні проекти	17. Партнерство заради сталого розвитку	Фінансування грантів від USAID
Екологічні добрива	Виробництво 1700 т органічних добрив	Кількість вироблених тон добрив	12. Відповідальне споживання та виробництво	Біодобрива від установки
Освіта та навчання	Проведення 5 тренінгів з CSR та екології	Кількість проведених тренінгів	4. Якісна освіта	Тренінги, навчальні матеріали

Джерело: узагальнено автором за даними спеціалістів підприємства

Для ТОВ удосконалення організаційного забезпечення соціальної відповідальності передбачає розробку системного підходу, який охоплює організаційну структуру, соціальні програми, екологічні ініціативи та механізми оцінки ефективності.

Корпоративна соціальна відповідальність стає стратегічним фактором розвитку сучасного агропідприємства. Для ТОВ удосконалення організаційного забезпечення соціальної відповідальності передбачає розробку системного підходу, який охоплює організаційну структуру, соціальні програми, екологічні ініціативи та механізми оцінки ефективності.

На початковому етапі для ефективного управління соціальною відповідальністю підприємству доцільно найняти менеджера із корпоративної соціальної відповідальності, який координуватиме соціальні та екологічні програми, взаємодіятиме з громадою та контролюватиме виконання стратегічних цілей. Основними завданнями менеджера із корпоративної соціальної відповідальності будуть:

- планування та реалізація соціальних ініціатив;
- моніторинг та оцінка ефективності програм;
- звітність перед керівництвом та громадськістю;
- взаємодія з працівниками та місцевою громадою.

Орієнтовні витрати на заробітну плату менеджера із корпоративної соціальної відповідальності у 2026 р. наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Витрати на заробітну плату менеджера із корпоративної соціальної відповідальності ТОВ, 2026 р.

Показник	Сума, грн	Примітка
Місячна заробітна плата	25000,0	Основна ставка
Додаткові виплати (премії, бонуси)	5000,0	За виконання КРІ
ЄСВ, 22,0 %	6600,0	Внесок до соціального страхування
Інші нарахування (відпустки, лікарняні)	3400,0	Орієнтовно
Разом на рік	480000,0	Враховано 12 місяців

Джерело: узагальнено автором за даними спеціалістів підприємства

Загальні витрати на посаду складають 480 тис. грн за рік. Така

структура дозволяє ефективно реалізовувати програми корпоративної соціальної відповідальності при мінімальних кадрових та фінансових витратах.

За потреби окремі проекти будуть реалізовуватися за допомогою зовнішніх консультантів або волонтерів.

Для забезпечення ефективності соціальних ініціатив менеджером із корпоративної соціальної відповідальності разом з головними спеціалістами підприємства буде розроблена програма, що охоплюватиме такі напрямки:

підтримка працівників – премії, навчання, психологічна допомога;

допомога громаді – гранти, соціальні проекти, підтримка інфраструктури;

екологічна відповідальність – енергоефективність, модернізація техніки, контроль ресурсів;

інвестиції в безпеку – укриття, системи відеоспостереження, територіальна оборона.

У табл. 3.3 наведені прогнозовані витрати на соціальні програми ТОВ у 2025-2029 рр.

Таблиця 3.3

Прогнозовані витрати на соціальні програми ТОВ, 2026-2030 р., тис. грн

Напрямок	Роки					2030 р. до 2026 р., %
	2026	2027	2028	2029	2030	
Підтримка працівників	250,0	260,0	270,0	280,0	290,0	1350,0
Допомога громаді	300,0	310,0	320,0	330,0	340,0	1600,0
Екологічна відповідальність	900,0	950,0	1000,0	1050,0	1100,0	5000,0
Інвестиції в безпеку	400,0	420,0	440,0	460,0	480,0	2200,0
Всього	1850,0	1940,0	2030,0	2120,0	2210,0	10150,0

Джерело: узагальнено автором за даними спеціалістів підприємства

Прогнозовані витрати ТОВ на соціальні програми з 2026 до 2030 р. поступово зростатимуть, загалом досягаючи 10150,0 тис. грн. Прогнозування здійснено на основі середнього темпу зростання соціальних витрат 7,0-8,0 % на рік. Ефективність соціальних витрат оцінюється за допомогою ROI CSR (рентабельності інвестицій у корпоративну соціальну відповідальність) (табл. 3.4).

Прогноз ROI CSR (рентабельність інвестицій у корпоративну соціальну відповідальність) для ТОВ, 2026-2030 рр.

Рік	Витрати на соціальні програми, тис. грн	Економічний ефект, тис. грн	ROI CSR, %
2026	1850	3300	178,4
2027	1940	3500	180,4
2028	2030	3700	182,3
2029	2120	3900	183,9
2030	2210	4100	185,5

Джерело: узагальнено автором за даними спеціалістів підприємства

Прогноз показує, що ROI CSR ТОВ з 2026 до 2030 р. поступово зростатиме, досягаючи 185,5 %, що свідчить про ефективність інвестицій у соціальні програми. Економічний ефект враховує підвищення продуктивності праці, зниження плинності кадрів та оптимізацію витрат на енергоносії.

Заходи для залучення персоналу: бонуси за участь у CSR-ініціативах; тренінги з безпеки, охорони праці та екології; внутрішні конкурси «Кращий працівник у CSR». Для прозорості та ефективності CSR-проектів: щорічний звіт з соціальної відповідальності; висвітлення ініціатив на корпоративному сайті та в соцмережах; співпраця з громадськими організаціями та місцевою владою. Впровадження зазначених заходів дозволить: систематизувати та ефективно координувати соціальні програми підприємства; підвищити економічну ефективність соціальних інвестицій (ROI CSR до 185,0 % у 2030 р.); оптимізувати витрати та зменшити негативний вплив на довкілля; підвищити лояльність персоналу та громади до ТОВ; зміцнити репутацію підприємства та покращити конкурентні позиції на ринку. Таким чином, навіть за наявності одного працівника CSR, ТОВ зможе реалізовувати комплексну соціально відповідальну стратегію та забезпечити сталий розвиток.

ТОВ повинно прагнути до високих стандартів соціальної відповідальності, що включає: виробництво якісної та безпечної

сільськогосподарської продукції, створення гідних умов праці та справедливої оплати для співробітників, а також інвестування в їхнє навчання та професійний розвиток. Крім того, підприємство має дотримуватися етичних норм ведення бізнесу у прозорий і відкритий спосіб, впроваджувати ефективні практики корпоративного управління та своєчасно сплачувати податки. Основні переваги та можливі ризики впровадження соціально відповідального бізнесу ТОВ наведено на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Позитивні та негативні аспекти впровадження соціально відповідального ведення бізнесу в ТОВ, 2026 р.

Джерело: пропозиції автора

Впровадження соціально відповідального ведення бізнесу в ТОВ у довгостроковій перспективі сприятиме покращенню морального клімату в колективі, зміцненню ділової репутації підприємства, формуванню корпоративної культури, а також підвищенню конкурентоспроможності та

капіталізації компанії. Це, у свою чергу, збільшує інвестиційну привабливість підприємства як серед місцевої громади, так і у Миргородському регіоні загалом. Сільським громадам та органам місцевого самоврядування важливо мати ефективні механізми впливу на господарюючі суб'єкти з метою захисту інтересів своїх членів. Розвиток взаємовигідного соціального партнерства забезпечує сталий розвиток сільських територій, що є важливим елементом національної аграрної політики.

Управління соціальною відповідальністю аграрного підприємства передбачає розробку системного механізму, спрямованого на досягнення визначених цілей. Такий механізм базується на принципах прозорості, партнерства, екологічності, соціальної орієнтації, економічності та сталого розвитку. Він включає виконання конкретних функцій, спрямованих на досягнення бажаних соціальних, економічних та екологічних результатів.

Цілями впровадження соціальної відповідальності ТОВ в умовах виходу на міжнародні ринки, відповідно до Цілей сталого розвитку ООН, є: боротьба з голодом та покращення добробуту населення; зміцнення здоров'я працівників та громадян; забезпечення гідних умов праці та соціального захисту персоналу; стимулювання економічного зростання та розвитку соціальних інновацій; розвиток інфраструктури, міст і сільських територій; сприяння відповідальному споживанню та виробництву; захист екосистем суші та водних ресурсів; розвиток партнерства заради сталого розвитку.

Інструментами управління соціальною відповідальністю підприємства виступають: партнерство з місцевою владою, громадськими організаціями та бізнес-партнерами; впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій; нефінансова звітність та прозоре інформування громадськості про соціальні й екологічні ініціативи. Таким чином, ефективне управління соціальною відповідальністю ТОВ забезпечуватиме досягнення цілей сталого розвитку, покращення умов праці, підвищення екологічної відповідальності та стимулювання економічного зростання. Це дозволить ТОВ зміцнити довгострокову конкурентоспроможність, створити позитивний імідж та підвищити інвестиційну привабливість.

3.2. Ефективність удосконалення соціальної відповідальності аграрного підприємства

Зменшення негативного впливу підприємства на довкілля є пріоритетним завданням, а важливою складовою цього є впровадження енергоефективних технологій в аграрному секторі. У 2026 р. пропонується директору ТОВ, запровадити досвід німецьких фермерських господарств та побудувати біогазову установку у зв'язку з планами розведення свиней. Така установка дозволить переробляти органічну сировину на біогаз і високоефективні органічні добрива, що сприятиме зменшенню викидів CO₂, покращенню стану водойм, зменшенню ерозії ґрунтів та вирішенню інших екологічних проблем. Рекомендується включити проєкт до стратегічного плану Групи «Приват» та подати заявку на грант Федеральної німецької установи з міжнародного співробітництва GIZ.

Основні переваги зарубіжних біогазових установок:

індивідуальний підхід до проєкту для конкретного підприємства, включаючи виготовлення необхідної технічної бази та монтаж споруд;

комплексне виробництво від ферментації органічних відходів до отримання електроенергії;

можливість використання рослинної маси, зокрема кукурудзи, для збільшення виробництва біогазу.

Біогазова установка дозволить ТОВ забезпечувати власні потреби в електроенергії та частково покривати енергетичні потреби місцевих сільських громад. Тепло, що виділяється при охолодженні теплообмінника, можна буде використовувати для сушіння насіння, обігріву ферм і житлових будинків, підігріву води для худоби тощо. Окрім екологічних та енергетичних переваг, реалізація біогазового проєкту сприятиме підвищенню економічної ефективності підприємства. Використання власного біогазу дозволить значно знизити витрати на електро- та тепlopостачання, а виробництво органічних добрив зменшить потребу у придбанні хімічних

засобів, що, у свою чергу, знизить собівартість продукції. Детальні витрати на будівництво установки наведено в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Результати техніко-економічного обґрунтування будівництва біогазової установки в ТОВ, 2026 р.

Види витрат	Сума, EUR
Капітальні	380000,0
Амортизаційні	25536,0
Обслуговування реактора	9900,0
Обслуговування електрогенератора	2250,0
Оплата праці персоналу	960,0
Витрати на сировину (1,5 EUR за 1 м ³ гною)	16425,0
Всього	55071,0

Джерело: пропозиції автора

Проект сприятиме покращенню іміджу компанії як соціально відповідального та екологічно свідомого бізнесу, що відкриває додаткові можливості для залучення інвестицій і партнерських програм як на національному, так і на міжнародному рівні.

Біогазова установка стане екологічним рішенням для ефективної утилізації відходів тваринницьких ферм. Частина виробленого біогазу перетворюватиметься на електроенергію, а решта – використовуватиметься для власних потреб підприємства. Управління роботою установки здійснюватиметься через автоматизовану систему контролю, що вимагатиме присутності лише одного працівника протягом 2 годин на день. Він контролюватиме процеси за допомогою комп'ютера та виконуватиме завантаження біомаси трактором. Для цього один із співробітників підприємства пройде двотижневе навчання за програмою GIZ.

Сировиною для біогазової установки слугуватимуть рідкий свинячий та коров'ячий гній, пташиний послід, кукурудзяний силос і зернові. Річна потреба у гної становитиме 700 м³, що частково забезпечуватиметься власними ресурсами підприємства, а решта закуповуватиметься у господарствах Миргородського району.

Загальна вартість установки складає 380 тис. євро, і комплекс включатиме основний реактор та теплоелектрогенератор. Економічну доцільність впровадження установки наведено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6

**Ефективність економічного використання біогазової установки ТОВ,
2026 р.**

Вид матеріалу / показник	Вихід на годину	Вихід на рік	Вартість, EUR	Загальна сума, EUR
Біогаз всього, м ³	29	253371	x	x
Біогаз решта, м ³	14	122640	0,12	14717
Електроенергія, кВт	30	262800	0,084	22075
Теплота, кВт	30	262800	0,012	3154
Біодобрива, т	0,20	1719	75	128890
Рідкі біодобрива, м ³	1,03	9022	3,6	32480
Загальна сума				201316,0
Чистий прибуток				146245,0
Термін окупності, роки				2,6

Джерело: пропозиції автора

Загальний чистий прибуток від експлуатації біогазової установки з реактором бродіння та теплоелектрогенератором потужністю 60 кВт/год становитиме 146 245 євро, а проєкт окупиться за 2,6 року. Економічні переваги включають зменшення залежності від промислових хімікатів, зниження енергоємності агровиробництва та скорочення виробничих витрат, а також мінімізацію негативного впливу на довкілля завдяки запобіганню деградації земель і оптимізації використання добрив.

Рекомендується залучити ТОВ до програми EGAP, яку реалізуватиме Фонд Східна Європа у 2026-2027 рр., для впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Це сприятиме ефективному поширенню інформації про діяльність підприємства та покращенню взаємодії між владою і громадою. Програма EGAP пропонує зручні платформи для створення та підтримки вебсайтів без необхідності спеціального обладнання чи залучення технічних фахівців.

Етапи розробки сайту ТОВ включатимуть: підготовчий етап, проєктування, розробку та тестування, розміщення ресурсу та його

подальший розвиток. Дизайн забезпечить високу юзабіліті завдяки інтуїтивно зрозумілим графічним елементам та меню, а функціональність буде протестована за участю представників місцевої громади.

На сайті передбачено вкладки: «Головна», «Про підприємство», «Діяльність», «Соціальна та екологічна відповідальність», «Новини», «Вакансії», «Контакти». Структура розділу «Соціальна та екологічна відповідальність» представлена на рис. 3.2.

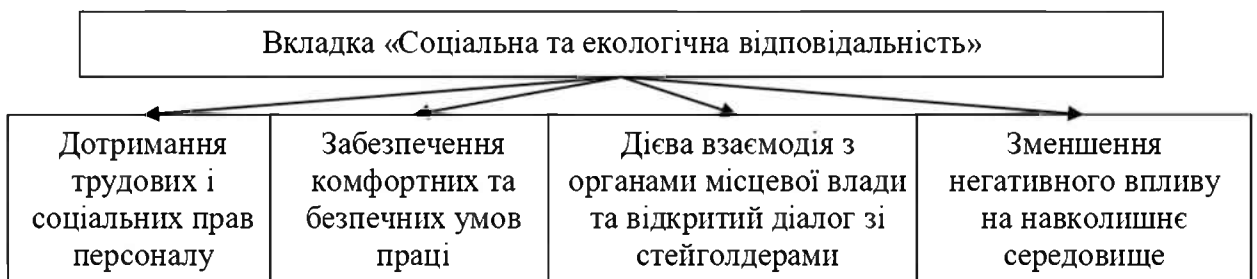

Рис. 3.2. Елементи розділу «Соціальна та екологічна відповідальність» на офіційному сайті ТОВ, 2026 р.

Джерело: пропозиції автора

Дизайн сайту буде зручним та інтуїтивно зрозумілим для користувачів, забезпечуючи швидкий і легкий доступ до необхідної інформації з мінімальною кількістю кліків. Уже на головній сторінці відвідувачі зможуть ознайомитися з позиціонуванням підприємства та його основними пропозиціями. Сайт сприятиме підвищенню відвідуваності завдяки використанню таких веб-елементів, як детальний опис продукції з фотографіями, функція додавання сторінки у «Вибране», календар подій, блог, а також інтеграція матеріалів про сталий розвиток громади на інших ресурсах. При завантаженні контенту з сайту буде відображатися його адреса. Для поширення інформації про діяльність та соціальну відповідальність ТОВ будуть використані офіційний вебсайт і електронна пошта. Для підвищення ефективності комунікацій рекомендується зареєструвати підприємство в інтернет-каталогах сільських громад. Витрати на впровадження інформаційно-комунікаційних технологій наведено в табл. 3.7.

Заплановані витрати на розробку офіційного вебсайту ТОВ на основі вебплатформи enterprise.org.ua із розміщенням на субдомени vasha-nazva.enterprise.org.ua, 2026 р.

Види витрат	Сума, тис. грн
Витрати на створення корпоративного бізнес-сайту на основі аутсорсингу – всього, у т. ч.:	930,0
вебдизайн	100,0
розміщення сайту	80,0
SEO-аудит (пошукова оптимізація - аналіз розкручування і просування сайту в пошукових системах і каталогах)	100,0
SEO-копірайтинг (написання важливої інформації)	100,0
Вартість технічної підтримки сайту (за рік)	550,0
Створення віртуального перегляду підприємства (3D-екскурсія по підприємству) ¹	10,0
Всього витрат	940,0

Примітка: фінансування буде забезпечено від Міжнародних донорських організацій (Фонд Східна Європа)

Джерело: пропозиції автора

Загальні витрати ТОВ на створення вебсайту складуть 940 тис. грн, що включає розробку офіційного сайту, початкове наповнення контентом та технічну підтримку протягом першого року. Надалі оновлення електронного контенту планується здійснювати самостійно, при цьому у 2026 р. обслуговування сайту коштуватиме підприємству 15000,0 грн.

На вебсайті передбачено публікацію звітності щодо соціальної відповідальності підприємства. Відкрита соціальна звітність буде слугувати показником рівня розвитку CSR ТОВ та матиме особливе значення для підготовки до виходу на міжнародні фондові ринки (додаток З). Підготовка таких звітів дозволить здійснювати динамічний аналіз результатів діяльності підприємства, що стане надійною основою для прийняття інвестиційних рішень.

Соціальна звітність є ключовим інструментом взаємодії підприємства з громадами, інформуючи зацікавлені сторони про виконані соціальні програми, обсяги інвестицій, виконання зобов'язань перед працівниками, місцевими організаціями й суспільством у цілому. У звітах буде відображено

пріоритети та досягнення підприємства в сфері охорони праці, екології, а також кількісні та якісні показники соціальної, екологічної та економічної діяльності.

Отже, біогазова установка дозволяє забезпечити енергетичну автономність, скоротити витрати на добрива та зменшити негативний вплив на довкілля; впровадження офіційного вебсайту забезпечує прозорість соціальних програм та комунікацію з громадою; виконання цілей сталого розвитку у 2026 р. допоможе підприємству оптимізувати витрати, підвищити ефективність та репутацію; усі заходи реалізуються при мінімальних кадрових витратах, за участю менеджера із корпоративної та соціальної відповідальності та підтримки існуючого персоналу. Планова ефективність діяльності ТОВ наведена у табл. 3.8. У 2026р. працюватиме 75 осіб.

Таблиця 3.6

Планова ефективність діяльності ТОВ, 2024 р., 2026 р.

Показники	Роки		2026 р. до 2024 р., %
	2024	2026	
Чистий дохід – всього, тис. грн	93188,0	129518,4	139,0
на 1 середньооблікового працівника, тис. грн	1370,4	1726,9	126,0
Чистий прибуток – всього, тис. грн	9546,0	13488,1	141,3
на 1 середньооблікового працівника, тис. грн	140,4	179,8	128,1
Рівень рентабельності виробництва, %	23,9	26,8	x

Джерело: побудовано автором з даними головних спеціалістів ТОВ

Планова ефективність діяльності ТОВ з 2024 до 2026 р. демонструє стійке зростання ключових фінансових показників: чистий дохід збільшився на 39,0 %, а чистий прибуток – на 41,3 %, при цьому показники на одного середньооблікового працівника зросли на 26,0-28,0 %. Підвищення рівня рентабельності виробництва до 26,8 % свідчить про зростання економічної ефективності та оптимізацію виробничих процесів. Ці позитивні зміни тісно пов'язані із впровадженням соціально відповідальної політики підприємства. Інвестиції в корпоративну соціальну відповідальність (CSR). В результаті соціально відповідальна стратегія сприяє економічному зростанню підприємства, забезпечуючи одночасно сталість бізнесу та позитивний вплив на громаду і навколишнє середовище.

Висновки до розділу 3

Механізм покращення соціальної відповідальності ТОВ у 2026-2030 рр. включатиме:

1. Запровадження посади менеджера з корпоративної соціальної відповідальності з річним фондом оплати праці 480 тис. грн дозволить системно управляти соціальними та екологічними програмами. Прогнозовані витрати на соціальні ініціативи у 2026-2030 рр. становитимуть 10150,0 тис. грн, при цьому очікуваний показник ROI CSR зросте з 178,4 % до 185,5 %, що свідчить про високу рентабельність соціальних інвестицій і підвищення ефективності управління персоналом.

2. В екологічному напрямі ключовим рішенням буде впровадження біогазової установки вартістю 380 тис. євро, що дозволить виробляти 253 тис. м³ біогазу щорічно та отримати чистий прибуток 146,2 тис. євро з терміном окупності 2,6 роки. Це сприятиме енергетичній автономності, скороченню викидів CO₂ та досягненню Цілей сталого розвитку ООН №7, 12, 13.

3. Для підвищення інформаційної прозорості передбачено створення корпоративного вебсайту вартістю 940 тис. грн із розділом «Соціальна та екологічна відповідальність», що забезпечить відкриту комунікацію з громадою, інвесторами та партнерами.

4. Очікується, що у 2026 р. чистий дохід підприємства зросте на 39,0 %, чистий прибуток – на 41,3 %, а рівень рентабельності підвищиться до 26,8 %. Значна частина інвестицій буде профінансована грантовими коштами міжнародних програм GIZ, EGAP та USAID у співпраці з Полтавським державним аграрним університетом.

5. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зміцненню конкурентних позицій підприємства, підвищенню його інвестиційної привабливості та формуванню позитивного іміджу на національному й міжнародному рівнях.

ВИСНОВКИ

Результати кваліфікаційного дослідження дають змогу сформулювати низку висновків як теоретичного, так і практичного характеру стосовно розвитку практики соціально відповідального бізнесу ТОВ:

1. Соціальна відповідальність бізнесу – це підхід, за якого підприємства враховують соціальні, екологічні та економічні наслідки своєї діяльності та беруть на себе зобов'язання перед суспільством, працівниками, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами. Вона охоплює етичні практики, принципи сталого розвитку, дотримання прав людини, охорону навколишнього середовища та сприяння покращенню добробуту громади.

2. У процесі проведеного аналізу соціальної відповідальності ТОВ встановлено, що підприємство функціонує стабільно, демонструє позитивну динаміку розвитку та послідовно впроваджує принципи корпоративної соціальної відповідальності у своїй діяльності.

3. За 2020-2024 рр. ТОВ зберегло сталі обсяги земельних угідь – 4299 га, з яких 4165,4 га становить рілля, що свідчить про ефективне управління земельними ресурсами. Водночас відбулася суттєва структурна перебудова трудових ресурсів: загальна чисельність працівників скоротилася з 149 до 68 осіб (на 54,4 %), але у рослинництві кількість зайнятих зросла на 38,8 %, що підтверджує концентрацію діяльності саме в цьому напрямку.

4. Матеріально-технічна база підприємства покращилася: вартість основних засобів зросла на 12,3 %, зокрема виробничих – на 17,4 %, що свідчить про модернізацію техніки та оновлення виробничих потужностей. Водночас фондоддача у 2024 р. склала 1,77 грн проти 1,81 грн у 2020 р., що вказує на наявність резервів підвищення ефективності їх використання.

5. Фінансові результати діяльності підприємства також покращилися. Незважаючи на зниження чистого доходу від реалізації продукції на 6,7 % (з 99914 тис. грн у 2020 р. до 93188 тис. грн у 2024 р.), чистий прибуток зріс у 1,6 рази – до 9546 тис. грн, а рівень рентабельності підвищився з 6,3 % до 23,9 %. Показник прибутку на одного працівника збільшився у 3,6 рази – до 140,4 тис. грн, що свідчить про суттєве підвищення продуктивності праці.

6. ТОВ щорічно інвестує у розвиток персоналу, громади та екологічні програми. Обсяг соціальних витрат зріс із 530,0 тис. грн у 2020 р. до 1230,0 тис. грн у 2024 р. (у 2,3 рази). Найвищі показники досягнуто у 2023 р. – 2,3 млн грн, що пов'язано з активною допомогою під час воєнного стану. У структурі витрат 2024 р. домінує екологічна складова – 65,1 %, на допомогу громаді спрямовано 20,3 %, а на підтримку працівників – 14,6 %.

7. За 2020-2024 рр. кількість реалізованих соціальних ініціатив зросла більш ніж удвічі (з 3 до 7), а кількість працівників, охоплених соціальними програмами, – на 36,4 %. Економічний ефект від упровадження програм соціальної відповідальності збільшився у 8 разів (з 250 тис. грн до 2,0 млн грн), що свідчить про високу окупність соціальних інвестицій. У 2024 р. коефіцієнт соціальної віддачі (ROI CSR) становив 139,1 %, тобто кожна гривня, вкладена у соціальні програми, принесла понад 1,3 грн економічного ефекту.

8. Отже, ТОВ є прикладом соціально відповідального аграрного підприємства, яке поєднує економічну результативність із суспільною користю. Підприємство не лише зберігає фінансову стабільність, але й підвищує добробут працівників, сприяє розвитку громади та реалізує екологічні ініціативи.

Удосконалення системи соціальної відповідальності ТОВ дало змогу сформуванню комплексний підхід до сталого розвитку підприємства, що поєднує економічну ефективність, екологічну безпеку та соціальну орієнтацію. Здійснення запропонованих заходів має чітко виражений позитивний вплив як на внутрішні процеси підприємства, так і на його зовнішнє середовище, зокрема пропонується:

1. Запровадження посади менеджера із корпоративної соціальної відповідальності із річним фондом оплати праці 480 тис. грн, що створить передумови для системного управління соціальними та екологічними програмами. Прогнозовані витрати на реалізацію соціальних програм у 2026-2030 рр. становлять 10150,0 тис. грн, при цьому очікуваний ROI CSR зросте з 178,4 % у 2026 р. до 185,5 % у 2030 р., що свідчить про високу

рентабельність соціальних інвестицій. Це забезпечується зростанням продуктивності праці, зменшенням плинності кадрів, підвищенням енергоефективності та оптимізацією витрат.

2. Екологічна складова вдосконалення соціальної корпоративної відповідальності проявляється у впровадженні біогазової установки вартістю 380 тис. євро, що дозволить виробляти 253 тис. м³ біогазу на рік і отримати чистий прибуток у 146,2 тис. євро з терміном окупності 2,6 роки. Це не лише забезпечить енергетичну автономність підприємства, а й зменшить викиди CO₂ та обсяги використання хімічних добрив, сприяючи досягненню Цілей сталого розвитку ООН №7, 12 та 13.

3. Інформаційна прозорість соціальної корпоративної діяльності підсилюватиметься через створення офіційного корпоративного вебсайту вартістю 940 тис. грн, де передбачено розділ «Соціальна та екологічна відповідальність» і публікацію щорічних соціальних звітів. Це сприятиме відкритій комунікації з громадою, підвищенню довіри інвесторів і партнерів, а також формуванню позитивного іміджу підприємства.

4. Планова ефективність діяльності ТОВ у 2026 р. підтверджує результативність соціально відповідальної стратегії: чистий дохід зросте із 93188,0 тис. грн до 129518,4 тис. грн, або на 39,0 %; чистий прибуток – із 9546,0 тис. грн до 13488,1 тис. грн, або на 41,3 %; рівень рентабельності підвищиться з 23,9 % до 26,8 %; показники на одного працівника зростуть на 28,0 %. 70,0 інвестицій буде отримано за рахунок грантових коштів: Федеральної німецької установи з міжнародного співробітництва GIZ; програми EGAP, яку реалізує Фонд Східна Європа; Агентства США з міжнародного розвитку (USAD) (у співпраці з Полтавськими державним аграрним університетом). Удосконалення корпоративної соціальної політики забезпечить зміцнення конкурентних позицій підприємства, підвищить його інвестиційну привабливість та репутацію на національному й міжнародному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Американський та європейський шляхи соціального підприємництва. Громадський простір : веб-сайт. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=amerykanskyj-ta-jevropejskyj-shlyahy-sotsialnoho-pidpryjemnytstva> (дата звернення: 10.09.2024).
2. Барабанник Л. Б., Вознюк О. В. Концепція корпоративної соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні. Вісник Дніпропетровської державної академії: Економічні науки. 2022. № 1. С. 5-11.
3. Баськов О. Нефінансова звітність та сталий розвиток аграрного сектору в Україні. URL: <https://agroportal.ua/ua/views/blogs/nefinansovaya-otchetnost-i-ustoichivoe-razvitieagrarnogo-sektora-v-ukraine> (дата звернення: 05.10.2025).
4. Баюра Д. Корпоративна соціальна відповідальність в системі корпоративного управління. Україна: аспекти праці. 2023. № 1. С. 21-25.
5. Бегма Ю., Вінніков О., Редько О. Якісне дослідження методів впровадження соціальної відповідальності бізнесу в Україні. К. : Факт, 2016. 130 с.
6. Білан О. С. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник підвищення вартості компанії. Причорноморські економічні студії. 2021. № 54. URL: http://bses.in.ua/journals/2021/54_2021/13.pdf (дата звернення: 18.10.2025).
7. Бутко М. Генезис соціальної відповідальності бізнесу та її становлення в Україні. Економіка України. 2018. № 7. С. 74-85.
8. Войтенко О. А., Костенко А. Б., Бюрократецька Л. П. Аспекти управління соціальною відповідальністю в бюджетній сфері. Глобальні та національні проблеми економіки. 2024. № 20. URL: <http://global-national.in.ua/issue-20-2024> (дата звернення 16.07.2025).
9. Волосковець Н. Ю. Порівняльний аналіз моделей корпоративного управління соціальною відповідальністю. Економічний простір. 2023. № 33. С. 194-201.

10. Воробей В. Корпоративна соціальна відповідальність чи вигода? Києво-Могилянська Бізнес Студія. 2024. № 10. С. 19-29.

11. Воробей В., Журовська І. Нефінансова звітність: інструмент соціально відповідального бізнесу. К., 2024. 84 с. URL : <http://www.svb.org.ua/publications> (дата звернення: 15.08.2025).

12. Гаркуша А. С., Поліщук О. Ю. Сучасні підходи до бізнес-планування інноваційних проєктів Матеріали науково-практичної конференції за підсумками проходження здобувачами вищої освіти навчальних та виробничих практик. Випуск 18. Полтава: ПДАУ. 2025. 194 с. С. 109-111.

13. Галан Н. І., Толочна Т. Ю. Соціально-відповідальна поведінка бізнесу в умовах глобалізації. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». 2018. № 10/2. С. 8-19.

14. Ганслі Т. М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки : монографія / пер.з англ. О. Перепада. К. : Основи, 2006. 238 с.

15. Гессен А. Є. Становлення системи корпоративної соціальної відповідальності. Вісник Дніпропетровської державної академії: Економічні науки. 2009. № 2 (22). С. 25-30.

16. Глобальний договір ООН. URL: <http://www.globalcompact.org.ua> (дата звернення 02.11.2025).

17. Гоголя О. П., Кудінова І.П. Соціальна відповідальність бізнесу. К. : Видавництво Національного університету біоресурсів та природокористування України, 2018. 79 с.

18. Гончарова С. Ю., Водницька Н. В. Критерії оцінки соціально відповідального бізнесу. Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. 2022. № 2 (27). С. 188-190.

19. Гончарова С. Ю., Водницька Н. В. Соціальна відповідальність та роль компенсаційного пакету в її формуванні. Наукові праці Донецького

національного технічного університету. Серія: економічна. 2016. Випуск 103-2. С. 111-118.

20. Грішнова О.А., Брінцева О.Г. Відповідальність підприємства щодо персоналу як новий формат розбудови соціально-трудових відносин. Економіка. 2023. № 4. С. 49-56.

21. Декона О. В. Методичні підходи до оцінки рівня соціальної відповідальності. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2024. № 30. С. 127-133.

22. Дем'яненко Н. В., Гаркуша А. С. Соціально відповідальний бізнес в аграрному секторі та його зв'язок із цілями сталого розвитку. Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 23 вересня 2025 р. Полтава : ПДАУ, 2025. Том 1. 310 с. С. 190-192.

23. Дем'яненко Н. В., Павленко Я. В., Жайворон Д. С., Гаркуша А. С., Царенко Д. Д. Сучасні агроінновації в Україні: основи для бізнес-плану. Агросвіт. 2025. № 20. С. 152-157. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.20.152>.

24. Дудкин А. В. Социальная ответственность как фактор устойчивого развития предприятия. Екологічний менеджмент у загальній системі управління : збірник тез доповідей Восьмої щорічної Всеукраїнської наукової конференції, 22-23 квітня 2008 р. Суми : Видавництво СумДУ, 2008. С. 32-33.

25. Жук В. І. Щодо пріоритетів фінансування соціальної сфери на місцевому рівні. Стратегічні пріоритети. 2021. № 2 (15). С. 139-144.

26. Замула І. В., Іщенко А. О. Нефінансова звітність аграрних підприємств України. Економіка, управління та адміністрування. 2024. № 2 (96), С. 54-60.

27. Затейщикова О. О. Етапи формування стратегії соціальної відповідальності бізнесу. Бізнес Інформ. 2024. № 2. С. 200-205.

28. Зінченко А. Г., Саприкіна М. А. Корпоративна соціальна

відповідальність 2005-2010: стан та перспективи розвитку. К. : Вид-во «Фарбований лист», 2010. 56 с.

29. Зінченко А. Г., Саприкіна М. А. Соціальна відповідальність в Україні: погляди різних стейкхолдерів. Регіональний аспект. Наукова думка. Київ, 2018. 60 с.

30. Ковальчук Н. В. Економічні аспекти пріоритетів інтеграції України. Вісник ДДФА. Економічні науки. 2015. № 1. С. 81-88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vddfae_2015_1_12 (дата звернення: 15.10.2025).

31. Колот А. Соціальне партнерство на зламі двох тисячоліть: стан, виклики, тенденції розвитку (на прикладі країн Європейського союзу). Соціальна політика: проблеми, коментарі, відповіді. 2009 р. № 1 (23). С. 26-28.

32. Комарова К. В., Ковальчук Н. В. соціальна відповідальність як складова стратегії розвитку бізнесу на підприємствах України. Інноваційна економіка. 2016. № 5-6. С. 25-30.

33. Комарова К. В., Редіна Н. І., Шмельова С. А. Менеджмент: навчальний посібник: [для студ. вищ. навч. закл.]. Дніпропетровськ: ДДФА, 2007. 330 с.

34. Коник Д. Л., Олійник М. В., Привалов Ю. О. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні / відп. ред. Ю. Саєнко. К. : Батискаф, 2002. 71 с.

35. Коноваленко А. С. Становлення соціальної відповідальності бізнесу в постсоціалістичних країнах. Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки». 2022. № 9. С. 163-172.

36. Конопльов В. О. Соціальна відповідальність підприємства під час взаємодії зі стейкхолдерами. Матеріали студентської наукової конференції Полтавської державної аграрної академії, 13 травня 2022 р. Том I. Полтава: РВВ ПДАА, 2024. 231 с. С. 67-69.

37. Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року : розпорядження кабінету міністрів України від 24.01.2021 № 66-р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/66-2021-%D1%80#text> (дата звернення: 01.09.2024).

38. Копішинська К. О., Грабина А. Ю. Управління соціальною відповідальністю аграрних підприємств в умовах міжнародної трансформації бізнесу. Економічний вісник НТУУ Київський політехнічний інститут. 2024. № 24. С. 85-92.

39. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства ; пер. з англ. С. Яринич. К. : Стандарт, 2005. 302 с.

40. Кравцов С. С., Клімова А. М. Корпоративна соціальна відповідальність туристичного підприємства: сутність та напрями впровадження. Ефективна економіка. 2024. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7335>(дата звернення 18.10.2024).

41. Лазаренко О., Колишко Р. Посібник з КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності. К. : Енергія, 2008. 96 с.

42. Легенчук С. Ф. Майбутнє корпоративної звітності: історія, перспективи та проблеми. Облік і фінанси. 2021. № 2 (88). С. 29–38.

43. Людвенко Д. В. Обліково-інформаційне забезпечення сталого розвитку тваринництва: теорія, методологія, практика : дис. ... д.е.н. : спец 08.00.09. К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2022. 367 с.

44. Малік М. Й., Мамчур В. А., Шпикуляк О. Г. Інституціональне середовище та формування соціальної відповідальності аграрних підприємств. Економіка АПК, 2017. № 12. С. 5-13.

45. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 «Настанова по соціальній відповідальності» [чинний від 28 жовтня 2010 р.]. 3 с. URL: <https://aop.nmu.org.ua/ua/metodicki/specialist/opg/lzi/zakon/Стандарт%20ISO%2026000.pdf> (дата звернення: 18.10.2025).

46. Мостепанюк А.В. Сутність, принципи та методи реалізації корпоративної соціальної відповідальності в сучасній ринковій економіці. Бізнес Інформ. 2020. № 11. С. 13-22.

47. Поленкова М. В. Формування соціальної відповідальності аграрних

підприємств в умовах сталого розвитку. Проблеми економіки. № 4 (46), 2021. С. 195-200.

48. Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності / кол. авт.: О. Лазоренко, Р. Колушко та ін. К. : Енергія, 2018. 96 с.

49. Про затвердження заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 липня 2021 року № 853-р. URL: <https://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/rozvitok-sotsialno-vidpovidalnogo-biznesu> (дата звернення: 21.11.2025).

50. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 січня 2021 р. № 66-р. URL: <https://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/rozvitok-sotsialno-vidpovidalnogo-biznesu> (дата звернення: 20.10.2025).

51. Радченко О. В., Савченко І. Г. Ціннісний вимір соціальної відповідальності в демократичній державі : монографія. Х. : Видавництво ХНУВС, 2008. 200 с.

52. Розвиток соціально відповідального бізнесу. URL: <https://www.gue.sm.gov.ua/index.php/uk/rozvitok-sotsialno-vidpovidalnogo-biznesu> (дата звернення: 20.11.2025).

53. Саприкіна М. Тренди корпоративної соціальної відповідальності у 2023. CSR Ukraine, 2023. URL: <http://csr-ukraine.org/articles/trendi-korportivnoi-socialnoi-vidp/> (дата звернення: 20.10.2025).

54. Саприкіна М.А., Ляшенко О., Саєнсує М. А. Корпоративна соціальна відповідальність: моделі та управлінська практика : посібник. К. : Вид-во «Фарбований лист», 2011. 480 с.

55. Станкевич Ю. Ю. Корпоративна соціальна відповідальність: сутність та проблеми поширення в Україні. Молодий вчений. 2016. № 5. С. 171–174.

56. Уряд схвалив Стратегію запровадження підприємствами звітності зі сталого розвитку. Урядовий портал: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-stratehiiu-zaprovadzhennia-pidpriemstvamy-zvitnosti-zi-staloho-rozvytku> (дата звернення: 10.09.2024).

57. Чижишин І. О. Значення і сутність соціальної відповідальності в умовах функціонування ринкової економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2022. № 6 (3). URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_3_2022ua/32.pdf (дата звернення: 18.10.2025).

58. Шутопольський О. В., Коровицька О. А. Емпіричні критерії оцінки політики соціальної відповідальності корпорацій. Економіка та управління національним господарством. 2024. № 1(24). URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/24_2024/10.pdf (дата звернення: 18.10.2025).

59. Mazur-Wierzbicka, E. The application of Corporate social responsibility in European agriculture, *Miscellanea Geographica-Regional Studies of development*. 2020. Vol. 19. No. 1, pp. 19-23.

60. Levkivska, L., Levkovich, I. Social responsibility in Ukrainian agriculture: the regional issue. *Eastern Journal of European Studies*, ISSN2068-6633, Alexandru Ioan Cuza University Press, Iași, 2021. Vol. 8. Iss. 1, pp. 97–114. URL: http://ejes.uaic.ro/EJES2021_vol8_issue1.htm (дата звернення: 20.10.2025).

ДОДАТКИ